

Tálas Péter¹

Az orosz–ukrán háború hatása Csehországra²

Miként azt már többen jelezték a jelen összeállításunkban, Oroszország 2022. február 24-i, Ukrajna ellen megindított inváziója alapjában változtatta meg Európa biztonsági környezetét, ezen belül is elsősorban a kelet-közép-európai országok biztonságát. Hasonlóan a legtöbb európai országhoz, előzetesen Csehország sem számított hosszú háborúra az eszkalálódó orosz–ukrán fegyveres konfliktus kapcsán, azonban a cseh kormányzó politikai elit az elsők között lépett elő Ukrajna egyik fontos európai támogatójává. Lengyelország után Csehország fogadta be a legtöbb ukrainai menekültet térségünkben, GDP-arányosan a 11. legnagyobb támogatója lett Kijevnek (ha a menekültekre fordított forrásokat is hozzászámoljuk: az 5.), továbbá már a 2022. februári eszkalációt megelőzően katonai támogatást nyújtott Kijevnek, illetve 2024-ben egyik kezdeményezője volt az Ukrajnának szánt lőszeres közös európai beszerzésének. Tanulmányunk azt mutatja be, miként hatott az orosz–ukrán háború 2022-es eszkalációja a cseh társadalom és a cseh politika ukránokhoz és Ukrajnához, illetve az őket megtámadó Oroszországhoz fűződő viszonyára, valamint hogy milyen lépéseket váltott ki a háború Csehországból.

Kulcsszavak: Csehország, orosz–ukrán háború, NATO, EU

The Impact of the Russian-Ukrainian War on Czech Republic

As many of us have already pointed out in this compilation, Russia's invasion of Ukraine on 24 February 2022 has fundamentally changed the security environment in Europe, and especially in the countries of Central and Eastern Europe. Like most European countries, the Czech Republic did not anticipate a long war in the escalating Russian-Ukrainian armed conflict, but the Czech ruling political elite has been one of the first to emerge as a major European supporter of Ukraine. After Poland, the Czech Republic has taken in the largest number of Ukrainian refugees in our region, becoming the 11th largest donor to Kiev in terms of GDP (5th if you include refugee funding), and has already provided military support to Kiev before the escalation in February 2022, and was one of the initiators of the joint European procurement of ammunition for Ukraine in 2024. Our study will show how the escalation of the Russian-Ukrainian war in 2022 affected Czech society and Czech politics in their relations with Ukrainians and Ukraine and the Russia that attacked them, and what actions the war triggered from the Czech Republic.

Keywords: Czech Republic, Russian-Ukrainian war, NATO, EU

¹ Tálas Péter az NKE John Lukacs Intézetének egyetemi docense. E-mail: talas.peter@uni-nke.hu

² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 számú projektnek a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Bevezetés

A cseh–ukrán viszony történetileg korántsem predesztinálta Csehországot arra, hogy a 2022. februári orosz agresszió ellenálló Ukrajna egyik erőteljes és határozott európai támogatója legyen.³ Habár az orosz–ukrán konfliktus 2014-es kirobbanása óta többen is emlegetik a két nép közötti történelmi kapcsolatokat (például hogy a 19. században több ezer csehországi, jobb életre vágyó ember telepedett le Ukrajna északi részén,⁴ vagy hogy a két világháború közötti időszakban, Csehszlovákia feldarabolásáig, kárpátukrán területek tartoztak az országhoz), az orosz–ukrán konfliktus időszakában ezek csak kevéssé, legfeljebb áttételesen hatottak a cseh társadalomra és elitre. A cseh magatartásra a megfigyelők szerint sokkal nagyobb hatása volt a cseh–orosz kapcsolatoknak, történelmi értelemben különösen a cseh kommunisták 1948. februári államcsínyének és Csehszlovákia 1968. augusztusi megszállásának, amelyeket a szovjet vezetés vezényelt le, illetve a második világháborút megelőző cseh történelmi tapasztalatoknak. Egyrészt az 1968-as augusztusi események mély nyomot hagytak a cseh társadalomban, s jóllehet egy-egy alkalommal Borisz Jelcin és Vlagyimir Putyin is elítélte a beavatkozást, az orosz tankönyvekben és a közbeszédben továbbra is egy kívülről ösztönzött „színes forradalomként”, illetve „baráti segítségnyújtásként” jelennek meg a korabeli események.⁵ Másrészt Oroszország Ukrajnával szembeni fellépését a cseh és a nemzetközi sajtó egy része is többször hasonlította a hitleri német birodalom és Csehszlovákia második világháborút megelőző kapcsolatához.⁶ A szakértők szerint ugyanakkor az Ukrajnához fűződő cseh viszonyt leginkább a cseh–orosz, illetve a cseh–ukrán kapcsolatok 2014 utáni alakulása formálta. Fontos azonban azt is látnunk, hogy Csehországban a Moszkvához való viszony már az 1989-es bársonyos forradalom után is változott. Elsősorban a cseh politikai elit atlantista orientációjú vezetőinek (például Alexandr Vondra, Karel Schwarzenberg, Lubomir Zaorálek),⁷ illetve az olyan vitáknak a hatására, mint a 2008-as grúz–orosz háború⁸ vagy az amerikai rakétavédelmi rendszer elemeinek 2009-ben tervezett csehországi telepítése.⁹ Ezek következtében a korabeli cseh vezetés egyre inkább eltávolodott

³ Az általunk is érintett témakör kiváló összefoglalóját adja Faragó Bence (2024): *A cseh–orosz és a szlovák–orosz diplomáciai kapcsolatok történeti összevetése, valamint az ukrainai háborúra adott reakcióik összehasonlító vizsgálata. Nemzet és Biztonság*, 2024/1., 4–34.

⁴ Johnston, Raymond: *How Did the Volhynian Czechs End up in Ukraine?* [online], 2022. 03. 04. Forrás: expats.cz.

⁵ *Už zase šlo o přátelskou pomoc. Ruská televize obhájuje srpen 68.* [online], 2015. 05. 29. Forrás: ceskatelevize.cz; *Az oroszoknak csak a harmada tudja, hogy 1968-ban lerohanták Csehszlovákiát.* [online], 2018. 08. 21. Forrás: hvg.hu; *The „Prague Spring”.* [online], 2018. 10. 12. Forrás: levada.ru; Fridman, Alekszandr: *Власти СССР раздали танками в Праге собственное будущее.* [online], 2023. 08. 20. Forrás: dw.com.

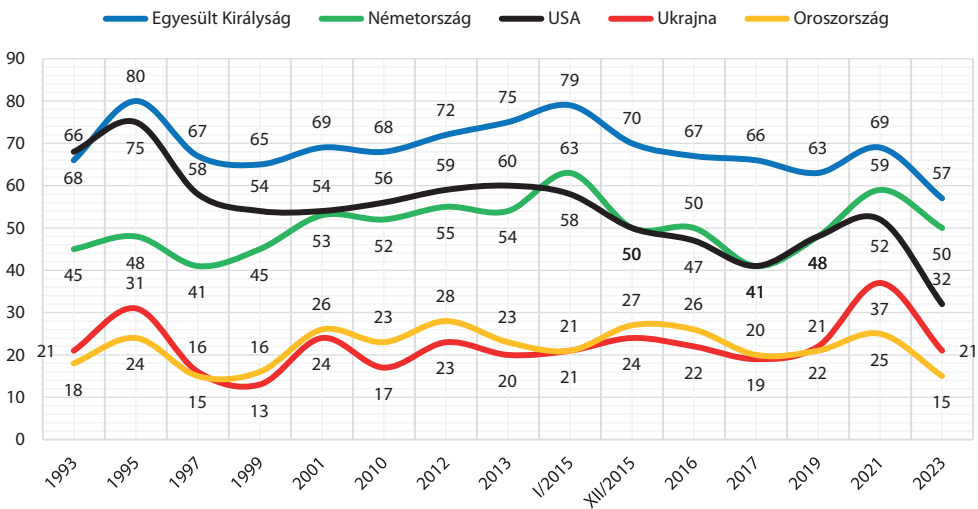
⁶ Florea, Cristina: *The Crisis in Ukraine Has Disturbing Echoes of the 1930s.* [online], 2022. 02. 28. Forrás: Time; Zápal, David: *Ivan Vyskočil zuří kvůli Ukrajině: Jak to bylo s biozbraněmi v netopýrech, Majdanem a smrtí dětí.* [online], 2023. 07. 15. Forrás: extra.cz.

⁷ Cadier, David (2019): *The Foreign Policy of the Czech Republic. Domestic Politics Back with a Vengeance.* In Bindi, Federiga (szerk.): *Europe and America. The End of the Transatlantic Relationship?* Washington, DC: Brookings Institution, 199–215.

⁸ Tálas Péter (2014): *A grúz–orosz háború hatása a kelet-közép-európai biztonságfelfogásra. Nemzet és Biztonság*, 7(2), 17–35.

⁹ *Aláírták a cseh–amerikai radarszerződést.* [online], 2008. 07. 08. Forrás: ma.hu; Šmajlerová, Zuzana: *Fischer: Prezident Obama mě informoval, že USA radar v Česku nepostaví.* [online], 2009. 09. 17. Forrás: hn.cz.

az oroszokkal szembeni megengedőbb szlovák és magyar állásponttól, és közeledett a lengyelek és a baltiak kritikussabb álláspontjához.¹⁰ Így például elítélte a 2008-as orosz magatartást, és szankciók bevezetését követelte Moszkvával szemben.¹¹ Az Oroszországgal szemben keményebben fellépni kívánókhöz való csatlakozás azonban csak 2022 februárja után következett be, addig ugyanis a cseh atlantistákat kiegyensúlyozták a Miloš Zeman és Tomio Okamura nevével fémjelzett oroszbarát cseh politikai erők.¹² Jól mutatják ezt a közvélemény-kutatási adatok is, ahol Oroszország 2010-től átlagosan 24% körüli népszerűsége (28%-os és 21%-os szélsőértékek mellett) csak 2022 februárját követően zuhant be 15%-ra (elérve a Szovjetunió felbomlása óta mért mélypontot).¹³ Látható azonban az is, hogy Ukrajna megítélése 2021-ben, illetve – más felmérések szerint¹⁴ – a 2022. februári orosz agressziót követően, csak átmenetileg emelkedett meg, illetve javult.

1. ábra: Egyes külföldi országok népszerűsége a cseh lakosság körében 1993–2023 között

Forrás: Červenka 2023: 2–3. alapján a szerző szerkesztése

¹⁰ Cadier 2019.

¹¹ Lindner, Tomáš – Šimečka, Martin M.: *Ruská invaze je zlom*. [online] *respekt.cz*, 2008. 08. 17.

¹² Safarikova, Katerina: *Putin's Ally in Prague Castle*. [online], 2015. 02. 16. Forrás: eubserver.com; Janda, Jakub: *How Czech President Miloš Zeman Became Putin's Man*. [online], 2018. 01. 26. Forrás: observer.com; Romancov, Michael: *„Of Course I Feel Co-responsibility” Says Zeman Over Russia Stance*. [online], 2022. 05. 02. Forrás: radio.cz; *Shady Horses of Russian Propaganda, Miloš Zeman: Tactical Change of Consistent Support of the Russian Federation*. [online], 2023. 09. 01. Forrás: uacrisis.org.

¹³ STEM (2022a): *Russian Aggression Against Ukraine. Survey of Current Czech Attitudes*. [online], 2022. 04. 25. Forrás: stem.cz.

¹⁴ A STEM Institute for Empirical Research 2022 márciusában 37%-os népszerűséget mért Ukrajnának, amely átlagban 25%-os népszerűséggel rendelkezett 2013 és 2021 között. Oroszországnak pedig – amelynek 29%-os átlagos népszerűsége volt 2006 és 2021 között – 12%-os mélypontot. STEM 2022a: 5.

A cseh politikai elit Oroszországgal kapcsolatos megosztottságát jól szemléltetik a 2014 és 2022 közötti évek is, amikor előbb a szociáldemokrata (Bohuslav Sobotka), majd a populista ANO párt vezetője (Andrej Babiš) adta a cseh koalíciós kormány miniszterelnökét. Prága ugyanis – noha megszavazta, de – rendszeresen kritizálta a Krím annektálása és a kelet-ukrajnai szeparatisták támogatása miatt bevezetett gazdasági szankciókat, illetve gyakran szerepelt azon EU-tagállamok között, amelyek elleneztek vagy épp a feloldását vetették fel az említett szankcióknak.¹⁵ A másik oldalon viszont az említett cseh kormányok sem hunyhattak szemet azon orosz hibrid fenyegetések és akciók felett, amelyek Csehországot is bőven érintették. Az oroszok népszerűségének visszaesésében valószínűleg komoly szerepe volt annak is, hogy 2021 áprilisában kiderült: 2014-ben az orosz titkosszolgálat emberei robbantották fel a vrběticei lőszerraktárakat.¹⁶ A robbantásokra válaszul 2021-ben a cseh kormány 63 orosz diplomatát utasított ki az országból.¹⁷ 2019 januárjában pedig – hasonlóan 2016-hoz – hackertámadás érte a cseh külügyminisztériumot, s a cseh nemzetbiztonsági hivatal szerint orosz hackerek álltak az akció mögött.¹⁸

Mindezekhez azonban hozzá kell tennünk két fontos dolgot. Egyrészt, hogy az ország kül-, biztonság- és védelempolitikáját 1999-től, illetve 2004-től a cseh NATO- és EU-tagság határozza meg döntően, így 2014-től Csehország is részese volt a NATO keleti szárnya megerősítésének, ezen belül 2018-tól a NATO megerősített előretolt jelenlétének (*Enhanced Forward Presence*) Litvániában és Lettorszában.¹⁹ Ráadásul, és ez minősítette az ország szövetségen belüli teljesítményét is, 2015 júniusától 2018 júniusáig – első kelet-közép-európai tábornokként – a volt cseh vezérkari főnök (2012–2015), a jelenlegi köztársasági elnök (2023-tól), Petr Pavel töltötte be a NATO katonai bizottságának elnöki posztját, vagyis a NATO második legmagasabb rangú vezetője lett. Másrészt azt is jelezni érdemes, hogy noha a cseh politikai vezetés 2014 után elsősorban az olyan regionális együttműködési formákban volt aktív, amelyek kevésbé foglalkoztak a résztvevők Oroszország-politikájával (visegrádi csoport, slavkovi hármak, központi ötök), de csatlakozott és részt vett az olyan nemzetközi együttműködési kezdeményezésekben is, amelyeket az orosz–ukrán konfliktus 2014-es kirobbanása után hoztak létre

¹⁵ Hovet, Jason: *Czechs Oppose Broad Russia Sanctions, See New Iron Curtain*. [online], 2014. 06. 30. Forrás: reuters.com; Willoughby, Ian: *Zeman Comes Out Against Sanctions on Russia*. [online], 2014. 08. 14. Forrás: radio.cz; Frouzová, Kateřina – Štětka, Jan: *Ekonomické sankce proti Rusku jsou k ničemu, tvrdí Andrej Babiš. Nepřinutily ho, aby Krym opustilo*. [online], 2017. 10. 05. Forrás: hn.cz; *Babiš pro Le Figaro: Okamura SPD je extremistická, sankce proti Rusku nefungují*. [online], 2018. 06. 29. Forrás: echo24.cz.

¹⁶ *Vrbětice*. [online]. Forrás: Atlas ruského-čínského Vlivu; Klečková, Adéla: *Hybrid War in Czechia: The Most Severe Violation of State Sovereignty Since the End of the Cold War*. [online], 2021. 04. 26. Forrás: Friedrich Neumann Foundation; Smith, Thomas: *Explained: How a Spy Network Fueled Russia's Hybrid War Against Czechia*. [online], 2024. 04. 30. Forrás: expats.cz.

¹⁷ *Countries Expel Russian Diplomats in Protest Over Ukraine*. [online], 2022. 05. 01. Forrás: U.S Embassy & Consulates in Italy.

¹⁸ Bezpečnostní informační služba: *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2019*. [online], 2020. 11. 10. Forrás: bis.cz; NÚKIB: *2021 Report on Cyber Security in the Czech Republic*. [online]. Forrás: gov.cz.

¹⁹ Holecek, Oldřich – Casey, Nuala: *Czech Soldiers Joining NATO's Enhanced Forward Presence in Lithuania*. [online], 2018. 07. 23. Forrás: Ministry of Defence & Armed Forces of Czech Republic; NATO (2024): *NATO's Military Presence in the East of the Alliance*. (online), 2024. 07. 08. Forrás: nato.int.

térségünkben: így a bukaresti kilencek (B9) és a Három Tenger Kezdeményezés (TSI) körében.²⁰ A regionális együttműködési formák azonban a cseh kül- és biztonságpolitika számára hagyományosan csak másodrangú fontosságúaknak számítottak, tekintettel arra, hogy nem voltak tagjai közt olyan nagyhatalmak, amelyek Prága szerint hatékonyan képviselhették volna a régió érdekeit. A 2014-ben kezdődő orosz–ukrán konfliktus amúgy is Csehország NATO- és EU-kapcsolatait tette szorosabbá, s ez lényegében folytatódott a 2022. februári eszkaláció után is.²¹

Végül fontos jeleznünk, hogy 2022 januárjában egy olyan jobbközép konzervatív-liberális koalíció került kormányra Csehországban, amelynek élén ugyan a gyakran euroszeptikusként jellemzett Polgári Demokrata Párt (ODS) vezetője, Petr Fiala áll, de amelynek résztvevői egyrészt rendkívül kritikusak voltak Oroszországgal szemben, másrészt 2014-től határozottan elítélték Oroszország Ukrajnával szembeni agresszív magatartását,²² harmadrészt célul tűzték ki az Oroszországgal szembeni cseh politika megváltoztatását,²³ végül – negyedszer – az általuk alakított kormány már a 2022. februári agresszió előtt is katonai támogatást nyújtott Ukrajnának.²⁴

A 2022-es eszkaláció politikai és társadalmi hatása

A 2022. február 24-ei, Ukrajna elleni orosz agressziót gyakorlatilag a teljes cseh politikai spektrum elítélte. Az agresszió napján Petr Fiala miniszterelnök „egy szuverén állam elleni agresszió”²⁵ minősítette nyilatkozatában a támadást, Jan Lipavský külügyminiszter az EBESZ Állandó Tanácsának ülésén helytelenítette „a provokálatlan és indokolatlan agressziót”.²⁶ A cseh képviselőház rendkívüli ülésen ítélte el Oroszország Ukrajna elleni „barbár, megbocsáthatatlan és provokálatlan agresszióját”, és egyértelműen támogatta Ukrajna „területi integritását és szuverenitását”.²⁷ A cseh parlament szenátusa másnap fogadott el hasonló határozatot.²⁸

A legnagyobb politikai fordulatot Miloš Zeman mutatta be Csehországban, aki február 24-ei beszédében nem csupán elítélte az orosz támadást, de Vlagyimir Putyin orosz elnökkel kapcsolatban úgy fogalmazott: „az őrültet el kell szigetelni, és nemcsak

²⁰ Czarnecki, Szczepan (2023): *Republika Czeska: uczestnictwo w Inicjatywie Trójmorza oraz relacje z Polską. Komentarze IEŚ*, 763; Żornaczuk, Tomasz – Józwiak, Veronika szerk. (2024): *Współpraca regionalna w Europie środkowej po agresji Rosji na Ukrainę – zmiany i perspektywy*. Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 18–19.

²¹ Żornaczuk–Józwiak 2024: 19.

²² Kaniok, Petr – Hloušek, Vít (2024): *Czech Political Parties and the War in Ukraine: Continuity of Foreign Policy Stances*. *East European Politics*, 40(3), 395–411.

²³ Żornaczuk–Józwiak 2024: 18.

²⁴ Dėbiec, Krzysztof: *Czechy w awangardzie wsparcia dla Ukrainy*. [online], 2022. 01. 28. Forrás: Ośrodek Studiów Wschodnich.

²⁵ *Vyjádření předsedy vlády Petra Fialy v souvislosti s invazí Ruska na Ukrajinu, 24. února 2022*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: Vláda České republiky.

²⁶ *Statement of H.E. Jan Lipavský, Minister of Foreign Affairs of the Czech Republic. OSCE – Permanent Council Meeting, 24/2/2022, 16:00*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: gov.cz

²⁷ *Sněmovna na mimořádné schůzi odsoudila agresi Ruska proti Ukrajině*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky.

²⁸ *381. Usnesení Senátu z 22. schůze, konané dne 25. února 2022 k aktuální situaci na Ukrajině*. [online], 2022. 02. 25. Forrás: Senát Parlamentu České republiky.

szavakkal, hanem konkrét intézkedésekkel is védekezni kell ellene”.²⁹ Egy héttel az orosz offenzíva előtt ugyanis a cseh elnök még azt magyarázta egy interjúban az MF Dnes újságírójának, hogy Putyin nem örült, a tervezett invázióról szóló híreket pedig „CIA-szégyennek” nevezte.³⁰

A cseh kormány visszavonta a brnói és Karlovy Vary-i orosz konzulátusok tevékenységének engedélyét, felfüggesztette a szentpétervári és jekatyerinburgi cseh konzulátusok tevékenységét, illetve a humanitárius esetek kivételével felfüggesztette az orosz állampolgárok vízumkérelmeinek átvételét is.³¹ Csatlakozva Lengyelországhoz, február 26-tól lezárta a cseh légteret az orosz repülőgépek előtt.³² A cseh kormányzati politikusok már az agresszió első napjaiban számos olyan javaslatot fogalmaztak meg (például Putyin elleni nemzetközi elfogatóparancs kiadását,³³ Oroszország kizárását a nemzetközi sporteseményekről³⁴), amelyeket később szankcióként vezettek be Oroszországgal szemben. Március közepén Petr Fiala cseh miniszterelnök – Lengyelország és Szlovénia miniszterelnökével, Mateusz Morawieckivel és Janez Janšával közösen – elsőként utazott az ostromlott Kijevbe, ahol megbeszélést folytattak Volodimir Zelenszkij ukrán elnökkel és Denisz Smihal miniszterelnökkel.³⁵ Megszólalásaik és magatartásuk arra utalt, hogy az agresszió nem érte teljesen váratlanul a cseh vezetést, ám ezt egyes elemzők azzal magyarázzák, hogy a kormánypártok csupán igyekeztek politikai előnyt kovácsolni a helyzetből.³⁶

A cseh társadalom a közvélemény-kutatási eredmények szerint 2022 februárjában érdeklődött a leginkább az ukrainai események iránt (78% igen, 21% nem). A korábbi felmérések eredményei alapján – az érdeklődés 2017 és 2018 folyamán nem érte el a 30%-ot – egyértelműen állítható, hogy a cseh társadalmat is sokkolta az orosz agresszió; a későbbi eredmények alapján pedig az, hogy a csehek érdeklődése tartós maradt. Az ukrainai eseményekkel kapcsolatos érdeklődés ugyanis 2022 végétől folyamatosan 57–60% közötti maradt, s csupán a „határozott igenek” és az „inkább igenek” arányában mutatkozott eltérés, az utóbbiak javára (2022 végén 20% és 37%, 2024 februárjában 13% és 44%). Hasonlóan magas érdeklődést (64%-ot) korábban csak 2014 februárjában mértek Csehországban.³⁷

Az előbbiekhöz hasonló jellegzetességet mutatott az orosz–ukrán háborúnak a cseh, az európai és a világ biztonsága szempontjából való társadalmi értékelése. 2022 februárjában a megkérdezettek 75%-a vélte fenyegetőnek az ukrainai helyzetet Csehországra,

²⁹ Rambousková, Michaela: *Šilence je třeba izolovat, řekl prezident Zeman na adresu Putinova Ruska*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: seznamzpravy.cz.

³⁰ *Zeman: Válka nebude. Informace o ruské invazi na Ukrajinu jsou opět blamáž tajných služeb USA*. [online], 2022. 02. 17. Forrás: irozhlas.cz.

³¹ Šídllová, Tereza: *Vztahy Ruska a Česka pod bodem mrazu. Zavře se i konzulát ve Varech*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: seznamzpravy.cz.

³² Soukup, Jaroslav – Beranová, Klára: *Vláda ruským aerolinkám zavřela česká letiště*. [online], 2022. 02. 25. Forrás: novinky.cz.

³³ Janicek, Karel: *By Invading Ukraine, Putin Loses Allies in Eastern Europe*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: apnews.com.

³⁴ *Neusser vyzval k vyloučení ruských sportovců, Kejval je proti kolektivní vine*. [online], 2022. 02. 25. Forrás: idnes.cz.

³⁵ Šindlerová, Denisa – Škoda, Jan: *Bojujete i za naše životy a svobodu, vzkázal Fiala. Zelenskyj návštěvu tří premiérů ocenil*. [online], 2022. 03. 16. Forrás: ceskatelevize.cz.

³⁶ Kaniok–Hloušek 2024: 395–411.

³⁷ Čadová, Naděžda – Červenka, Jan (2024): *Občané o situaci na Ukrajině – únor 2024*. [online], 2024. 04. 12. Forrás: cvvm.soc.cas.cz, 2.

79%-a Európára, illetve 72%-a világ biztonságára nézve (2018 áprilisában 40%, 49% és 47% volt ugyanez az arány). S jóllehet 2024 februárjára valamennyi említett mutató némileg csökkent (64%-ra a cseh, 71%-ra az európai és 70%-ra a világbiztonság szempontjából), 2022 februárja után a fenyegetés szintjének társadalmi percepciója továbbra is magas maradt (75–64% közötti a cseh, 79–71% közötti az európai, 79–68% közötti a világbiztonságra nézve).³⁸

Noha a cseh társadalom kétharmada Csehország biztonsága szempontjából is fenyegetésként tekint az orosz–ukrán háborúra, sőt Prágában és Brnóban tüntetésekre is sor került az Ukrajna elleni orosz agresszió miatt,³⁹ a felmérések szerint a csehek meglehetősen óvatosan viszonyultak és viszonyulnak a háborúhoz. A felmérések ugyanis azt mutatják, hogy Ukrajna támogatásának különböző formái közül 2024-ben csupán az Oroszországra történő diplomáciai nyomást fogadja el a cseh közvélemény egyértelmű többsége (72%). Mert igaz ugyan, hogy a 2024. februári felmérés többséget mért Ukrajna pénzügyi támogatása (53%), Oroszország teljes politikai és gazdasági elszigetelése (52%), sőt Ukrajna katonai felszerelésekkel való támogatása (51%) kapcsán is, azonban a háború első két éve alatt ezeknek a segítségnyújtási formáknak a támogatottsága már 50% alá került (49–43%). A katonai egységek esetleges Ukrajnába küldését a cseh társadalom – a legtöbb európai társadalomhoz hasonlóan – a kezdetektől mereven elutasítja (73–85% közötti volt az elutasítottság mértéke).⁴⁰ A társadalomnak a háborútól való távolságtartását jól mutatja az is, hogy 2022 őszétől a megkérdezettek többsége (52–54%) nem értett egyet a kormány Ukrajnával kapcsolatos döntéseivel, illetve 51–56%-a soknak tartotta az Ukrajnának nyújtott cseh kormányzati segítséget.⁴¹

Belpolitikai szempontból az orosz agresszió legfontosabb csehországi következménye az ukrán menekültek tömeges megjelenése volt. Ukrán migránsok az 1990-es évektől kezdtek nagyobb számban megjelenni Csehországban, s mivel az ukrán gazdasági migráció a 21. században is folytatódott, 2015 végére a számuk meghaladta a 105 ezret, ami 2021 decemberében 196 ezerre nőtt.⁴² A statisztikai adatok szerint ekkoriban már az ukránok képezték a legnagyobb létszámú csoportot a 658 ezer, Csehországban élő külföldi között. A cseh társadalom a Krím annexióját megelőzően nem mutatott túl nagy szimpátiát az ukránok iránt. A Csehországban élő összes kisebbségi csoport közül az ukránok átlagosan 3,57 pontot kaptak az 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az 1 a legjobb eredmény, s csupán a románokat, az albánokat és a romákat előzték meg (az oroszok 3,11 pontot értek el). A csehek 13%-a tartotta őket szimpatikusnak, 52% pedig nem szimpatikusnak (az oroszok esetében 26% és 33% volt ez az arány).⁴³

³⁸ Čadová–Červenka 2024: 4.

³⁹ Nováková, Veronika: *Russian Invasion of Ukraine: How Does It Affect the Czech Republic?* [online], 2024. 01. 30. Forrás: humanrightscentre.org.

⁴⁰ Čadová–Červenka 2024: 6.

⁴¹ Čadová–Červenka 2024: 5.

⁴² Koźbiał, Krzysztof (2023): *Republika Czeska wobec uchodźców z Ukrainy po 24 lutego 2022 roku. Polityka i Społeczeństwo*, 21(4), 238.

⁴³ Červenka, Jan: *Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2013.* [online], 2013. 04. 15. Forrás: cvvm.soc.cas.cz, 1–2.

A legnagyobb migrációs nyomás Csehországot az orosz–ukrán háború első hónapjában érte, hiszen 2022. március 7-ig több mint 100 ezer,⁴⁴ március 10-ig mintegy 200 ezer,⁴⁵ március 17-ig több mint 270 ezer,⁴⁶ március 23-ig pedig már több mint 300 ezer ukrán menekültet fogadott be.⁴⁷ Ezt követően lelassult a menekültek beáramlása Csehországba. A cseh belügyminisztérium 2024. áprilisi bejelentése szerint 2022. február 24. óta több mint 600 ezer ideiglenes védelmet adott ki, aktuálisan pedig mintegy 339 ezer Ukrajnából érkező menekült tartózkodott ideiglenes védelem alatt Csehországban.⁴⁸ A 2024. januári adatok szerint a Csehországba menekült ukránok 70,4%-a munkaképes korú volt, 63,1%-uk nő, 36,9%-uk férfi, 25,5%-uk gyermek és 4,1%-uk időskorú.⁴⁹ A modern cseh történelem során még soha nem szembesült ilyen rövid idő alatt ekkora migránstömeggel a cseh állam (2022 nyarán Csehország fogadta a legtöbb ukrán menekültet egy főre vetítve az európai országok közül⁵⁰), s ez komoly kihívás elé állította a kormányzatot és a cseh társadalmat is.

2022. március 4-én Csehországban szükségállapotot hirdettek, és ennek eredményeként a belügyminisztérium mellett a rendőrség megkapta a vízumkiadás hatáskörét. Március 7-től 90 napról egy évre hosszabbították a vízum érvényességét, s a vízum magában foglalta az egészségbiztosításra való regisztrációt is.⁵¹ A cseh kormány a 2022-es tömeges migráció nyomását a menekültügyi rendszer decentralizációjával igyekezett tompítani, s országszerte 17 regionális segítségnyújtási központot állítottak fel az ukránok számára.⁵² Egy március 16-i kormányhatározat értelmében a menekülteket a Cseh Köztársaság egész területén kellett elhelyezni (a felajánlott szállás elfogadásának elutasítása pedig az állami segítségről való lemondásnak minősült). Az egyes tartományokba irányított menekültek számát egy kulcs alapján határozták meg, amely figyelembe vette a népességszámukat (egyharmados súlyozással).⁵³ 2022. március 17-én a cseh parlament elfogadta a Lex Ukrajna néven ismertté vált törvénycsomagot (3 törvényt), amely lehetővé tette, hogy a menekültek bekerülhessenek a társadalombiztosítási rendszerbe, munkavállalási engedély nélkül foglalkoztathassák őket, továbbá hogy a menekült ukrán gyerekek cseh iskolákba járhassanak, valamint humanitárius segílyt és támogatást kapjanak az ukránokat

⁴⁴ Hovet, Jason: *Czech Republic Takes in More Than 100,000 Ukrainian Refugees So Far*. [online], 2022. 03. 07. Forrás: reuters.com.

⁴⁵ Kroa, Martina: *Ukrainian Refugees Arriving by the Thousands at Prague's Main Train Station*. [online], 2022. 03. 10. Forrás: radio.cz.

⁴⁶ *Czech Republic On The Verge Of Its Capacity To Handle More Refugees*. [online], 2022. 03. 17. Forrás: expats.cz.

⁴⁷ Koper, Anna – Hoske, Felix – Filipovic, Branko: *A tale of 'cruelty' as Ukraine refugee exodus exceeds 3.6 million*. [online], 2022. 03. 23. Forrás: reuters.com.

⁴⁸ *Česko přijalo víc Ukrajinců, než zvládne, myslí si 58 procent občanů. Ochranu dostalo přes 600 000 lidí*. [online], 2024. 04. 15. Forrás: irozhlas.cz; *Integrace uprchlíků z Ukrajiny v ČR: Výzvy a pokroky pod drobnohledem*. [online], 2024. 05. 07. Forrás: ferovamigracnipolitika.cz.

⁴⁹ *Dva roky pomoci ukrajinským uprchlíkům v datech MPSV: do rozpočtu přispěli dvojnásobek toho, kolik stála humanitární dávka*. [online], 2024. 01. 23. Forrás: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁵⁰ Dlubalová, Klára: *V České republice je aktuálně 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny*. [online]. Forrás: mvcr.cz; UNHCR (2022): *Regional Refugee Response Plan for the Ukraine Situation. Inter-Agency Operational Update. Czech Republic, March–June 2022*. [online], 2022. 07. 15. Forrás: reliefweb.int.

⁵¹ Nováková 2024.

⁵² *Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajincům KACPU*. [online]. Forrás: frs.gov.cz.

⁵³ Wasiuta, Martyna: *Czechy wobec uchodźców z Ukrainy – krajowe mechanizmy relokacji*. [online], 2022. 03. 28. Forrás: Ośrodek Studiów Wschodnich.

befogadó magánszemélyek. A törvénycsomagot 2024 júniusáig hat alkalommal módosították, tekintettel az ideiglenes védelmet élvező személyek állami egészségbiztosítása időtartamának megváltozására (II.), az elhelyezési rendszer átalakítására és a szükségállapot megszüntetésére (III.) a támogatási szabályok, illetve a szociális ellátás és sürgősségi szállások adminisztrációjának a megváltozására (V.), az ideiglenes védelem időpontjának megváltozására (IV. és VI.), valamint a tartós tartózkodás lehetőségének megteremtésére a gazdaságilag önálló ideiglenes védelem birtokosai számára (VII.).⁵⁴ A menekültek ellátása és integrációja tekintetében a szakértők szerint Csehország a sikeres európai országok közé tartozik. Egy 2024 februárjában közzétett kutatás⁵⁵ szerint a menekültek munkaerőpiacon való részvételének köszönhetően kezdik kiegyensúlyozni az állami költségvetés bevételeinek (áfa, jövedéki adó, biztosítási járulékok) menekültekre fordított kiadásait (humanitárius segélyek,⁵⁶ szolidaritási háztartások segélyei⁵⁷). Míg ugyanis 2022-ben 25 milliárd korona volt a kiadása és 12,5 milliárd korona a bevétele az államnak, 2023-ban már 21,6 milliárd korona kiadás mellett 20 milliárd korona volt a bevétel.⁵⁸ A felmérések szerint a Csehországba menekült ukránok több mint 70%-a dolgozik, igaz, 61%-a képzettsége alatt, 16%-uk pedig munkaszerződés nélkül. Mintegy 70%-uk él bérlakásokban, míg 16%-uk szállodákban/szállókban, s 79% azok aránya, akik maguk fizetnek a lakhatásukért. A menekült háztartások egyötöde küzdött azzal, hogy idejében ki tudja fizetni a lakbért. Az Ukrajnából érkező gyerekek 57%-a, a felnőtt menekülteknek pedig 47%-a tudott csehül kommunikálni.⁵⁹ A felnőtt menekülteknek ugyanakkor mindössze egyharmada vett részt cseh nyelvtanfolyamon, akik nem, azok idő- vagy pénzhányra hivatkoztak. A menekült háztartások 23%-a és a menekültek 14%-a küzdött olyan mentális egészségügyi problémákkal, amelyek befolyásolják mindennapi életüket. Csehországban az ukrainai menekült háztartások felében csak egy nő élt partner nélkül, ráadásul a menekült nők bizonytalan munkával és bérhátránnyal is szembesültek a munkaerőpiacon: 65%-uk dolgozott képzettségénél alacsonyabb munkakörben, általában alacsonyabb bérért, mint a férfiak.⁶⁰

Egy 2024 áprilisában publikált felmérés szerint 2022 márciusa és 2024 februárja között a cseh társadalom érdeklődése jelentősen csökkent az ukrainai menekültek iránt (66%-ról 40%-ra), habár továbbra is meghaladta például a közel-keleti események iránti érdeklődésüket.⁶¹ A menekültek végleges letelepülését a megkérdezettek 11%-a, ideiglenes befogadásukat 60%-uk támogatta. 2022 tavasza óta 9%-kal, 28%-ra nőtt azok aránya,

⁵⁴ *Refugee and Migrant Health System Review. Challenges and Opportunities for Long-Term Health System Strengthening in Czechia* (2024). Geneva: World Health Organization, 2–3; Czarnecki, Szczepan (2022c): *Republika Czeska wobec kryzysu uchodźczego (cz. 1). Komentarze IEŚ*, 620; Czarnecki, Szczepan (2022d): *Republika Czeska wobec kryzysu uchodźczego (cz. 2). Komentarze IEŚ*, 621.

⁵⁵ *Integrace ukrajinských uprchlíků: 2 roky poté a výhled na 2024+*. [online], 2024. 02. 14. Forrás: PAQ Research.

⁵⁶ *Humanitární dávka*. [online], 2024. 07. Forrás: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁵⁷ *Evidence bytů a smluv–změny v poskytování příspěvku pro solidární domácnost*. [online], 2024. 07. Forrás: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁵⁸ *Dva roky pomoci ukrajinským uprchlíkům v datech MPSV... 2024*.

⁵⁹ *Integrace uprchlíků z Ukrajiny v ČR: Výzvy a pokroky pod drobnohledem 2024*.

⁶⁰ *Integrace uprchlíků z Ukrajiny v ČR: Výzvy a pokroky pod drobnohledem 2024*.

⁶¹ Kyselá, Monika (2024): *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků z Ukrajiny – únor 2024*. [online], 2024. 04. 15. Forrás: cvvm.soc.cas.cz, 2.

akik szerint egyáltalán nem kellene befogadni őket.⁶² 58%-uk szerint Csehország több menekültet fogadott be, mint amit kezelni tud (32% szerint sokkal, 26% szerint valamivel többet), míg 35%-uk szerint megfelelő számú, 5% szerint pedig kevesebb menekültet fogadott be az ország ahhoz képest, amit kezelni tud. Ugyanakkor a megkérdezettek 55%-a szerint a befogadás sikeres volt (8% szerint határozottan, 47% szerint inkább), s csupán a lakosság 38%-a gondolta úgy, hogy integrációjuk sikertelen volt (29% szerint inkább, 9% szerint határozottan kudarc). 2023 nyara óta 9%-kal nőtt azok aránya, akik sikeresnek tartják az integrációt.⁶³ A csehek 52%-a úgy vélte, hogy az Ukrajnából érkező menekültek problémát jelentenek az országnak (40% szerint nem), amikor viszont közvetlen lakhe-lyükkel kapcsolatban kérdeztek rá ugyanerre, csupán 24% vélte problémának a menekülteket, 57% viszont nem.⁶⁴ A kutatók fontosnak tartották jelezni, hogy a megkérdezettek 87%-a csak nyilvános helyeken (utcán, közlekedési eszközökön, üzletekben) találkozott olyan ukrán menekültekkel, akik 2022 februárja után érkeztek Csehországba, s csupán 21%-nak van ukrán menekült kollégája, 18%-nak barátja, illetve 17%-uk gyerekének van ukrán osztálytársa.⁶⁵

Jóllehet a felmérések szerint a cseh társadalomnak csupán kis százaléka oroszbarát (2022 áprilisában 4%,⁶⁶ 2023 januárjában 5%,⁶⁷ 2023 júliusában 3%, szeptemberében 4%⁶⁸), az ukrán háború kezdete óta megjelentek az orosz agresszió támogatói. Támogatásukat különböző módon fejezik ki: a „za pobedu” (a győzelemért) szlogen rövidítését jelentő Z betű látható viselésével, vagy a közösségi hálózatokon közzétett nyilvános oroszbarát felhívásokkal. A cseh hatóságok a kezdetektől aktívan foglalkoztak annak vizsgálatával, hogy ezek a megnyilatkozások nem lépik-e túl a véleménynyilvánítás szabadságának határait. A legfőbb ügyészség 2022. február 26-án sajtóközleményében figyelmeztetett arra: ha valaki nyilvánosan helyesli Oroszország ukrán agresszióját, kifejezi annak támogatását, vagy dicséri Oroszország vezető képviselőit, az a cseh Btk. 365. §-a szerinti bűncselekmény jóváhagyása, illetve a Btk. 405. §-a szerinti népirtás tagadása, elhallgatása, jóváhagyása és igazolása bűnét követheti el.⁶⁹ Mivel a cseh jogrendszerben nincs lista a tiltott jelképekről, a Belügyminisztérium módszertani kézikönyvet készített a cseh rendőrség számára arról, hogyan kell kezelni a Z szimbólumnak az orosz inváziót támogató használatát.⁷⁰ Érdemes jelezni ugyanakkor, hogy az orosz agresszió támogatásának kriminalizálása ellentmondásos és vitatott téma Csehországban.⁷¹

⁶² Kyselá 2024: 4.

⁶³ Kyselá 2024: 5.

⁶⁴ Kyselá 2024: 6.

⁶⁵ Kyselá 2024: 7.

⁶⁶ STEM (2022b): *Ruská agrese proti Ukrajině: analýza nálad české veřejnosti*. [online], 2022. 04. 19. Forrás: stem.cz.

⁶⁷ *Češi podle průzkumu stále podporují Ukrajinu a Západ. Členství v Unii považují za záruku bezpečnosti*. [online], 2023. 02. 20. Forrás: irozhlas.cz.

⁶⁸ STEM (2023): *Česká společnost je rozpolcená na tématu podpory ukrajinských uprchlíků. Vnímání Ruska jako hlavního viníka války neklesá*. [online], 2023. 10. 10. Forrás: stem.cz.

⁶⁹ NSZ (2022): *Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině*. [online], 2022. 02. 26. Forrás: verejnazaloba.cz.

⁷⁰ Ryšavá, Michaela: *Písmo Z jako svastika. Vnitro chystá manuál pro policii, jak treatat příznivce ruské války*. [online], 2022. 03. 09. Forrás: hn.cz.

⁷¹ Nováková 2024.

Ugyancsak megoldást igényelt az ukránok mellett önkéntesként harcolni kívánók problémája, mivel Csehországban akár öt év börtönbüntetés is adható a külföldi hadsereghez való csatlakozás bűncselekményéért. A cseh Btk. az ilyen esetet az állam védelme elleni bűncselekménynek minősíti. Ezt végül is úgy oldották meg, hogy amennyiben egy cseh állampolgár legálisan akar csatlakozni az ukrán hadsereghez, először kérelmet kell benyújtania a védelmi minisztériumhoz; a védelmi minisztérium pedig a kül- és a belügyminisztériummal együtt vizsgálja meg a kérelmet, és továbbítja a Cseh Köztársaság elnökéhez, aki minden egyes kérelmet egyedileg bírál el. Mivel mind Zeman elnök, mind Petr Fiala miniszterelnök az „egyéni harcosok” mentelmi joga mellett foglalt állást, arról a szenátusi kezdeményezésről, amely a köztársasági elnök közreműködése nélkül is lehetővé tette volna egy másik állam fegyveres erejéhez való csatlakozást, végül nem szavazott a cseh parlament.⁷² Ennek nem mond ellent az a tény, hogy 2024. augusztus elején 7 év börtönre ítélték azt az ukrán fronton köztársasági elnöki engedély nélkül harcoló cseh önkéntest, aki ékszereket (gyűrűt, ezüst- és aranyrudakat) lopott a háborús övezetben.⁷³

Az orosz–ukrán háború hatása a cseh biztonságfelfogásra és fenyegetéspercepcióra

A csehek biztonságpercepciója kapcsán elsőként érdemes talán azt jelezni, hogy noha többségük még két év ukrán háború után sem ellenezte az ukrán menekültek Csehországban való tartózkodását, az elhúzódó konfliktusból adódó fáradtság körökben is megmutatkozott. Egyre nagyobb többségbe kerültek ugyanis azok, akik a konfliktus gyors lezárását részesítik előnyben, akár néhány ukrán terület elvesztése árán is. A STEM közvélemény-kutató intézet felmérése⁷⁴ szerint 2024 januárjában a megkérdezettek 69%-a zárta volna le a konfliktust ilyen felételek mellett, míg 2023 júniusában 64%, szeptemberében pedig 62% volt ez az arány. A 18–29 évesek csoportjában a teljes lakossághoz képest öt százalékponttal (36%) voltak többen azok, akik úgy vélték, hogy Ukrajnának ki kellene tartania a teljes győzelemig. Mindez azonban nem párosult sem Oroszország kedvezőbb megítélésével, ami a 2021. áprilisi 3,4-es szintről 2022 márciusában 4-re csökkent, s azóta is ahhoz közeli (3,9); sem pedig Oroszországnak az ukrán háborúért való egyértelmű felelősségének megítélésével, ami 2023 folyamán csak 1%-kal (66-ról 65-re) csökkent.

Az elmúlt időszakban végzett felmérések szerint a cseh társadalom többsége az orosz–ukrán háború időszakában is egyértelműen azt tartotta kívánatosnak, ha Csehország a Kelet és a Nyugat között helyezkedne el. A 2023. júniusi és szeptemberi, illetve a 2024. áprilisi közvélemény-kutatási adatok azt mutatták, hogy a csehek 3–4%-a gondolta úgy, hogy az országnak Kelet felé kellene orientálódnia, 39–41%-uk szerint a Nyugat felé, 59–56%-uk szerint viszont az országnak a kettő között lenne a helye.⁷⁵ Ennek fő okaiként a kutatók egyrészt azt az uralkodó meggyőződést említik, hogy kis

⁷² Nováková 2024.

⁷³ *Český dobrovolník, který raboval na Ukrajině, má jít na 7 let do vězení.* [online], 2024. 08. 06. Forrás: radio.cz.

⁷⁴ STEM (2024): *Češi nepolevuji v podpoře uprchlíků z Ukrajiny.* [online], 2024. 02. 23. Forrás: stem.cz.

⁷⁵ STEM 2024; Urbanová, Anna (2024): *Žádá velká dobrodružství. Češi smýšlí o dalším směřování prozápadně, láká je varianta 'někde mezi'.* [online], 2024. 05. 02. Forrás: irozhlas.cz.

országként Csehországnak ki kell maradnia a nagy „nemzetközi kalandokból”, másrészt viszont a cseheknek azt az erős kívánságát, hogy senki ne szóljon túl sokat bele a belügyeikbe, s lehessenek egyediek. Míg ez utóbbi a nyugati integráció mélyítésétől tartja távol a csehek, az 1968-as prágai tavasz tapasztalatai és utóélete a keleti orientációtól. Ez a fajta távolságtartás tükröződik abban is a szakértők szerint, hogy a szlovákok után a svájciakat érzik magukhoz a legközelebb a csehek.⁷⁶

A felmérések szerint a csehek körében – habár még nem érte el a 2000-es évek szintjét, de – 2018 óta növekvő azok aránya, akik valami miatt aggódnak a biztonságukért. Az utóbbiak aránya a 2002 és 2023 közötti időszakban 2004-ben volt a csúcsponton (73%), illetve 2018-ban volt a legalacsonyabb (52%), azóta fokozatosan növekszik, 2023-ban 60%-ot tett ki.⁷⁷ A biztonságukért aggódók körében 2015 és 2023 vége között a háború volt tekinthető a legnagyobb hatásúnak, amelyet kétszer is az első helyre soroltak a megkérdezettek (2022-ben 32%, 2023-ban 43%), illetve a migráció, amely szintén két alkalommal került első helyre (2016-ban 31%, 2019-ben 22%). Az említett időszakban az első helyre sorolták még a megkérdezettek a terrorizmust (2015-ben 38%), a Covid-19-járványt (2021-ben 31%), a saját megbetegedéstől való félelmet (2018-ban 28%), illetve a környezet állapotának romlását (2019-ben 22%). Érdemes megjegyezni, hogy a saját betegség háromszor, a migráció kétszer, a háború és a terrorizmus pedig egyszer-ször szerepelt a legnagyobb aggodalmat felsoroló lista második helyén is.⁷⁸ A szakértők szerint a csehek biztonságpercepciójára a rossz életszínvonal (80%-uk aggódott), az étellel való általános elégedettség (a nagyon elégedettek 45%-a, a nagyon elégedetlenek 79%-a aggódott), az életkor (a 30 alattiaknak 45%-a aggódott, a 60 év felettiak 69%-a), illetve a politikai nézetek (a baloldaliak 69%-a aggódott) lehetnek hatással, az iskolázottság viszont nem.⁷⁹ Érdemes ehhez hozzátenni azt is, hogy a háború kapcsán növekvő aggodalommal párhuzamosan nőtt a félelem Oroszországtól is: 2021 júniusában a megkérdezettek 38%-a, 2022 novemberében 51%-a, 2023 végén pedig 55,2% jelölte meg Oroszországot Csehországra biztonsági fenyegetést jelentő országgént.⁸⁰

A csehek a Cseh Köztársaság 1993-as megalakulása óta igen magas arányban – átlagosan 86,9%-ban (2001-ben 81%-os, 2022-ben 93%-os szélsőértékekkel) – egyetértenek abban, hogy az ország szuverenitását mindenképpen meg kell védeni.⁸¹ Ezzel csupán 8%-uk nem értett egyet – 2001-ben és 2023-ban 13%-os, illetve 2022-ben 4%-os szélsőértékek mellett.⁸² Ennek ellenére 1993 óta átlagban 64%-uk úgy vélte, hogy az ország képtelen lenne megvédeni magát, ha valami történne. Ezzel átlagosan csupán 26%-uk

⁷⁶ STEM 2024; STEM (2022c): *Hodnocení vztahu občanů české republiky k vybraným zemím Evropy a světa během války na Ukrajině*. [online]. 2022. 11. 11. Forrás: stem.cz.

⁷⁷ Čadová, Naděžda (2024): *Veřejnost o svých obavách, pocitu bezpečnosti a spokojenosti s policií – podzim 2023*. [online], 2024. 01. 16. Forrás: cvvm.soc.cas.cz, 1.

⁷⁸ Čadová 2024: 2.

⁷⁹ Čadová 2024: 2.

⁸⁰ Spurný, Martin (2023): *Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku – listopad a prosinec 2022*. [online], 2023. 02. 02. Forrás: cvvm.soc.cas.cz; Čadová, Naděžda (2023a): *Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku – podzim 2023*. [online] cvvm.soc.cas.cz, 2023. 01. 08.

⁸¹ Kyselá, Monika (2023): *Postoje českých občanů k obraně ČR – červen/červenec 2023*. [online], 2024. 10. 02. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.

⁸² Kyselá 2023.

nem értett egyet. A védelmi képességekkel kapcsolatos társadalmi szkepszis csupán az orosz–ukrán háború során változott némileg: 2023-ban ugyanis 13%-kal (27-ről 40%-ra) nőtt azok aránya, akik nem értettek egyet az állítással, az egyetértők aránya pedig 62-ről 56%-ra csökkent.⁸³ A kétkedés valószínűleg abból is fakad, hogy a csehek igen nagy százaléka gondolja úgy, hogy egy olyan kis ország biztonsága, mint Csehorszáé, úgyis a nagyhatalmak kezében van. Ez a meggyőződés csak 2012 után kezdett el némileg gyengülni (2012 és 2020 között 65-ről 49%-ra), s habár az orosz–ukrán háború 2022. februári eszkalációja ismét felerősítette (55%), 2023-ban valóban kisebbségbe került (47%). Ezzel párhuzamosan azok aránya, akik nem értettek egyet az állítással, első ízben 2023-ban érte el az 50%-ot.⁸⁴

A csehek körében 2015-ig lényegében egyértelműen uralkodó volt az a nézet, hogy a védelmi kiadások felesleges terhet jelentenek az állami költségvetésre. Ebben az időszakban csupán 1999-ben – Csehország NATO-csatlakozásának évében – került többségbe (51%) az ezzel vitatkozó álláspont. 2015 óta ugyanakkor 50% vagy a fölötti azok aránya, akik a honvédelmi költségvetést nem tartják felesleges tehernek. Ez utóbbiak 2022-ben döntöttek csúcsot (59%-ot tettek ki az állam katonai célú beruházásainak támogatói), de fontos hozzátenni, hogy 2023-ban ismét 50%-ra esett vissza az arányuk.⁸⁵ Paradox módon viszont 2008-tól egészen 2020-ig azok voltak relatív többségben Csehországban, akik szerint a cseh haderő összevethető a nyugati hadseregek színvonalával (átlag 46%-os volt az egyetértők aránya). Csak 2022-ben fordult meg a tendencia (46% volt az állítást vitatók aránya, az egyetértők 38%-ával szemben), 2023-ban pedig abszolút többségbe (52%) kerültek azok, akik szerint nem összevethető a cseh haderő, így azt fejleszteni szükséges.⁸⁶

S végül feltétlenül szólnunk kell a cseh társadalomnak a NATO-hoz való viszonyáról is, e tekintetben ugyanis jelentős változásokat idézett elő az orosz–ukrán háború. Egyrészt egyértelműen növelte a csehek elégedettségét a NATO-tagsággal: a korábbi évek 57–58%-áról 73%-ra 2022-ben, s még 2023-ban is 67%-os volt, ami magasabb, mint 2022 előtt bármikor.⁸⁷ S megváltoztatta a csehek korábbi álláspontját a csatlakozás következményeiről is. Egyrészt a háború éve alatt először érte el az 50%-os arányt – 2022-ben és 2023-ban – azok álláspontja, akik szerint a NATO-tagság garantálja Csehország függetlenségét, azokéval szemben, akik szerint a NATO-tagság a külföldi alárendeltség egyik formája (2022-ben 42%, 2023-ban 41%).⁸⁸ Kismértékben növelte azok arányát is, akik szerint a NATO-tagság biztosítja Csehország békéjét és biztonságát (2022-ben 59%-ra), illetve csökkentette azokét, akik szerint a tagság növeli annak kockázatát, hogy az ország katonai konfliktusba keveredik (2022-ben 33%). Mindkét arány rekordnak számított a NATO-ba való belépés óta. Némileg csökkentette ugyanakkor azok arányát is, akik szerint a NATO-tagság növeli a békét és a stabilitást Európában (2022-ben 65%, 2023-ban 60%), illetve növelte azokét, akik szerint a NATO-tagság fokozza a feszültséget

⁸³ Kyselá 2023: 4.

⁸⁴ Kyselá 2023: 5.

⁸⁵ Kyselá 2023: 3.

⁸⁶ Kyselá 2023: 4.

⁸⁷ Čadová, Naděžda (2023b): *Občaná o členství České republiky v NATO – červen/červenec 2023*. [online], 2023. 09. 18. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.

⁸⁸ Čadová 2023b: 3.

és a bizonytalanságot Európában (2022-ben 22%, 2023-ban 29%).⁸⁹ Fontos jelezni azt is, hogy Csehországban a háború 5%-kal növelte azok arányát (15%-ra), akik szerint a NATO-tagság gyengítette Csehország nemzetközi pozícióit, miközben szinten tartotta azokét (43%-on), akik szerint a tagság erősítette Csehország nemzetközi pozícióit. Habár a 15% nem tűnik soknak, a szakértők szerint fontos látni, hogy a tagságban az ország nemzetközi pozíciójának gyengítését látók soha nem voltak még ennyien, miként soha nem voltak olyan kevesen (31%) azok sem, aki szerint a NATO-tagságnak nincs hatása az ország nemzetközi pozíciójára.⁹⁰

Ugyanabban a felmérésben a cseh válaszadók 57%-a vélekedett úgy, hogy a NATO léte és tevékenysége pozitív hatással van a tagországok biztonságára. 55%-uk szerint a NATO pozitív hatással van az euroatlanti térség békéjére és stabilitására, 54%-uk szerint pedig a tagállamok közötti kapcsolatokra. A válaszadóknak 13–17%-a fejezett ki ellentétes véleményt e három állítással kapcsolatban. A megkérdezettek 49%-a nevezte pozitívnak a NATO hatását a terrorizmus mint fenyegetettség csökkentésére, 46%-uk pedig a NATO-tagok más országokkal való kapcsolataira. Ezekkel ellentétes véleményt a csehek 16%-a, illetve 21%-a fogalmazott meg. A válaszadók mindössze 39%-a ítélte ugyanakkor pozitívnak a NATO hatását a világ más részein uralkodó békére és stabilitásra, míg ezzel ellentétes véleményt a válaszadók 23%-a vallott.⁹¹ Mindezek mellett is 2022-ben a csehek 79%-a tartotta szükségesnek a NATO-t, s csupán 15%-uk volt ellentétes véleményen, és noha ez az arány 2023-ban 72 : 21-re csökkent, még mindig meghaladja a 2022 előtti évek támogatottsági adatait.⁹² Fontos hangsúlyozni, hogy a csehek NATO iránti bizalma (57% igen, 36% nem) 2023-ban meghaladta az Európai Unió iránti bizalmukat (47% igen, 49% nem), illetve az ENSZ-szel szembeni bizalmukat is (54% igen, 36% nem).⁹³

Csehország szerepe az orosz agresszióra adott nemzetközi válaszokban

A szakirodalom szerint Csehország gyorsan, határozottan és sokoldalúan lépett fel az Ukrajnát ért orosz invázióval szemben.⁹⁴ Jó példának tartják Prága gyorsaságára, hogy a cseh kormány már a támadás utáni napon jóváhagyta a más NATO-országokból érkező csapatok Csehország területén keresztül történő átcsoportosításának lehetőségét, a szükséges logisztikai szolgáltatások biztosítása mellett, Jana Černochová védelmi miniszter pedig kijelentette, hogy készen áll a cseh gyors reagálású erők mozgósítására.⁹⁵ Február 26-án az Egyesült Királyságot követve Csehország és Lengyelország másodikként zárta

⁸⁹ Čadová 2023b: 4.

⁹⁰ Čadová 2023b: 5.

⁹¹ Čadová 2023b: 6–9.

⁹² Čadová 2023b: 10.

⁹³ Čadová 2023b: 11.

⁹⁴ Ogrodnik, Łukasz: *Czechia's Reaction to Russia's Latest Military Aggression Against Ukraine*. [online], 2022. 03. 03. Forrás: pism.pl; Czarnecki, Szczepan – Héjji, Dominik – Lewkowicz, Łukasz (2022): (Nie)jedność państw Grupy Wyszehradzkiej wobec agresji rosyjskiej na Ukrainę. *Komentarze IEŚ*, 567; Żornaczuk–Józwiak 2024; Olszyk, Sabina (2024): Państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4) wobec wojny w Ukrainie. *Dyplomacja obronna podczas pierwszego roku wojny*. *Nowa Polityka Wschodnia*, 40(1), 32–59.

⁹⁵ Czarnecki–Héjji–Lewkowicz 2022.

le légtérét az orosz repülőgépek elől.⁹⁶ A Fiala-kormány az elsők között volt azon EU- és NATO-tagországok sorában is, amelyek katonailag is támogatták Ukrajnát, már az orosz invázió előtt. 2022. január végén ugyanis egy kormánydöntéssel több mint 4000 tüzérségi lövedéket juttatott Ukrajnának.⁹⁷ Három nappal a konfliktus kezdete után a cseh kormány úgy döntött, hogy további támogatást nyújt Ukrajnának, amely így pisztolyokat, támadó puskákat, géppuskákat és mesterlövészpuskákat, valamint egymillió töltényt kapott.⁹⁸

A prágai vezetés támogató álláspontját erősítette meg Jan Lipavský külügyminiszter, aki február elején Kijevbe és a Donbaszba is ellátogatott Ivan Korčok szlovák és Alexander Schallenberg osztrák külügyminiszterrel.⁹⁹ Mint már korábban jeleztük, a slavkovi hármak külügyminisztereihez hasonlóan március közepén Petr Fiala cseh kormányfő is elutazott az ostromlott Kijevbe, Mateusz Morawiecki lengyel és Janez Janša szlovén miniszterelnökkel, valamint Jarosław Kaczyński lengyel miniszterelnök-helyetttel. Ezt a hagyományt a cseh elnöki posztot 2023 márciusában elfoglaló Petr Pavel is folytatta, aki Zuzana Čaputová szlovák elnökkel 2023 áprilisában járt Kijevben, s írt alá közös nyilatkozatot az együttműködésről és a partnerségről.¹⁰⁰

Csehország a nemzetközi szervezetekben is elítélte az orosz támadást és a moszkvai vezetést. Nem csupán a NATO és az Európai Unió nyilatkozataiban, de az ENSZ Közgyűlés valamennyi határozatában is. Vagyis Csehország képviselője igennel szavazott az ENSZ Közgyűlésének ES-11/1-es (2022. március 2.),¹⁰¹ ES-11/2-es (2022. március 24.),¹⁰² ES-11/3-as (2022. április 7.),¹⁰³ ES-11/4-es (2022. október 12.),¹⁰⁴ ES-11/5-ös (2022. november 14.)¹⁰⁵ és ES-11/6-os (2023. február 23.)¹⁰⁶ határozatára is. Miután az ENSZ Közgyűlése 2022. áprilisi ülésén megszavazta Oroszország felfüggesztését a világszervezet Emberi Jogi Tanácsában, májusban Csehországot választották meg helyette 2023 végéig tartó mandátummal. Mi több, a Tanács 2023-ban Václav Bálek cseh nagykövetet választotta elnökévé. Mindezt azok után, hogy 2022. február végén és március elején a Cseh Köztársaság támogatta Ukrajna állandó genfi képviselőjét az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa rendkívüli ülésének megtartására irányuló kérelmében, Jan Lipavský cseh külügyminiszter pedig a Tanács előtti beszédében elítélte Oroszország lépéseit, mint

⁹⁶ Fábrián Emese: *Újabb országok zárták le a légtérüket az orosz utasszállítók előtt.* [online], 2022. 02. 26. Forrás: roadster.hu.

⁹⁷ Ogrodnik 2022.

⁹⁸ Czarnecki–Héjji–Lewkowicz 2022.

⁹⁹ *A Strong Signal of Central European Solidarity: Foreign Minister Schallenberg Travels to Ukraine With Slavkov Colleagues.* [online], 2022. 02. 07. Forrás: bmeia.gv.at.

¹⁰⁰ *Joint Declaration by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, President of the Slovak Republic Zuzana Čaputová and President of the Czech Republic Petr Pavel.* [online], 2023. 04. 28. Forrás: president.gov.ua.

¹⁰¹ *Resolution adopted by the General Assembly on 2 March 2022, A/RES/ES-11/1.* [online], 2022. 03. 18. Forrás: un.org.

¹⁰² *Resolution adopted by the General Assembly on 24 March 2022, A/RES/ES-11/2.* [online], 2022. 03. 28. Forrás: un.org.

¹⁰³ *Resolution adopted by the General Assembly on 7 April 2022, A/RES/ES-11/3.* [online], 2022. 04. 08. Forrás: un.org.

¹⁰⁴ *Resolution adopted by the General Assembly on 12 October 2022, A/RES/ES-11/4.* [online], 2022. 10. 13. Forrás: un.org.

¹⁰⁵ *Resolution adopted by the General Assembly on 14 November 2022, A/RES/ES-11/5.* [online], 2022. 11. 15. Forrás: un.org.

¹⁰⁶ *Resolution adopted by the General Assembly on 23 February 2023, A/RES/ES-11/6.* [online], 2023. 03. 02. Forrás: un.org.

„a nemzetközi jog és a nemzetközi szabályokon alapuló globális biztonsági keret alapvető elveinek kirívó megsértését”.¹⁰⁷

A cseh magatartást az Európai Unióban külön fontossá tette az a tény, hogy 2022 második felében Csehország töltötte be az EU elnöki posztját, vagyis az első olyan uniós elnökséget adta, amelynek programja már figyelembe tudta venni az orosz–ukrán háború februári eszkalációjának következményeit. Ennek köszönhetően a cseh elnökségi prioritások között három olyan témakör is szerepelt, amely közvetlenül reflektált a háború következményeire:

1. Megbirkózni a menekültválsággal és Ukrajna háború utáni újjáépítésével, amelyen belül a rugalmas pénzáttalásokra és a menekültválság által leginkább érintett országok megsegítéséhez szükséges struktúrák létrehozására összpontosított. Különösen fontos szempontként fogalmazta meg a gyermekek védelmét, a menekültek oktatáshoz való hozzáféréseinek szavatolását, a menekültek munkaerőpiachoz való hozzáférést és az egészségügyi szolgáltatások biztosítását.

2. Az energiabiztonság, ahol kulcsfontosságúnak jelölte meg, hogy egyes uniós országok – köztük a Cseh Köztársaság – megszakítsák az Oroszországi Föderációból származó fossziliztüzelőanyag-importtól való függőségüket.

3. Az európai védelmi képességek és a kibertér biztonságának erősítése, ahol egyrészt a védelmi képességek fokozását hangsúlyozta, különösen a NATO-val való együttműködés terén, másrészt a védelemhez kapcsolódó ipari kapacitásainak megerősítését, harmadrészt a dezinformáció elleni küzdelemhez kellő hibrid eszköztár dinamikus fejlesztésének szükségességét.¹⁰⁸

Jóllehet a regionális együttműködés terén nem lett sokkal aktívabb a cseh diplomácia, azonban az Ukrajna támogatását elutasító, kritizáló és akadályozó, illetve az Oroszországgal különutas politikát folytató magyar kormányt rendszeresen bírálta,¹⁰⁹ illetve egyszer szankcionálta is¹¹⁰ a visegrádi csoport keretein belül. Habár többen is úgy vélték, ahogy ez a kritika elsősorban abból fakadt, hogy a magyar magatartás veszélyeztette a cseh elnökség imázsának sikerét az EU Tanácsában,¹¹¹ a Fiala-kabinet azonban kemény összeütközésbe került a Robert Fico vezette szlovák kormánnyal is Ukrajna kapcsán 2024 nyarán, a legmélyebb válságot idézve elő a két ország kapcsolatában 1993 óta.¹¹²

A slavkovi hármak és a központi ötök együttműködésében az Oroszországgal szembeni politika másodlagos fontosságú volt. A slavkoviak esetében csupán a már jelzett

¹⁰⁷ Ochodková, Kateřina: *Czechia's 2022–2023 Success in the UN Human Rights Council*. [online], 2024. 02. 18. Forrás: humanrightscentre.org.

¹⁰⁸ *České předsednictví v Radě Evropské unie. Priority*. [online]. Forrás: archive-it.org; Czarnecki, Szczepan (2022a): „Europa jako zadanie”: priorityty prezydencji Republiki Czeskiej w Radzie UE. *Komentarze IEŚ*, 651.

¹⁰⁹ Lopatka, Jan: *Czechs, Poles Criticize Hungary's Orban Amid Divisions Over Ukraine War*. [online], 2022. 11. 24. Forrás: nationalpost.com; *Central European Countries Show Deep Rifts on Ukraine War at V4 Meeting*. [online], 2024. 02. 27. Forrás: euronews.com; Molnár Kristóf: *Csehország külügyminisztere a 444-nek: „Nem nevezném a magyar kormányt a szövetségésünknek”*. [online], 2024. 04. 26. Forrás: 444.hu.

¹¹⁰ *Ukraine War: Poland and Czech Republic Refuse Meeting Over Hungary's Stance on Russia*. [online], 2022. 03. 29. Forrás: euronews.com.

¹¹¹ Czarnecki 2023.

¹¹² *Folytatódik a cseh–szlovák testvércsata: Prága inkább fokozza Ukrajna támogatását*. [online], 2024. 07. 02. Forrás: infostart.hu; Żornaczuk–Jóźwiak 2024: 18.

2022. februári külügyminiszteri látogatás említésre méltó, 2022 februárja után pedig az, hogy 2023-as bécsi találkozásukon a külügyminiszterek diplomáciai erőfeszítésekre kérétek indiai kollégájukat annak érdekében, hogy Oroszország hagyjon fel az agresszióval; a 2023. decemberi csúcstalálkozásukon pedig elítélték Oroszország támadásait az ukrán kritikus infrastruktúra ellen.¹¹³

A központi ötök az ukrainai orosz invázió után is fenntartották rendszeres miniszteri csúcstalálkozásukat (2020. júniusi megalakulása és 2024 márciusa között tizenegy alkalommal ülésezett), ami megkülönböztette ezt a formációt a V4-ektől, amelyek válsága a találkozók jelentős visszaszorulásában is megnyilvánult. Tagjai keleti politikájának alapvető megosztottsága miatt azonban a központi ötök csoportja képtelen volt koherens álláspontot megfogalmazni a háborúval kapcsolatban. A formáció miniszterei mellett voltak, hogy az EBESZ-en keresztül fenn kell tartani Oroszország felé a kommunikációs csatornát. A központi ötök találkozóin az Ukrajnába irányuló humanitárius segítségállítmányok koordinálása, illetve a háborús menekültek befogadásának kérdései kerültek a viták középpontjába.¹¹⁴

Csehország szerepe az Oroszországgal és Belarusszal szembeni szankciók elfogadtatásában

Szemben a Krím 2014-es annexióját követő időszakokkal, amikor a cseh kormány – hasonlóan a magyarhoz, a szlovákhhoz és az osztrákhhoz – többször is kritizálta az Európai Unió Oroszországgal szembeni szankcióit, mondván, azok kedvezőtlenek a cseh gazdaságnak,¹¹⁵ a 2022. februári orosz agresszió után a prágai vezetés határozottan kiállt az uniós szankciók mellett. A cseh külügyminiszter már 2022 januárjában bejelentette, hogy Csehország kész támogatni az Oroszország elleni esetleges szankciókat.¹¹⁶ Az orosz agressziót követően megismételték ezt Prágában, Csehország pedig csatlakozott az uniós megszorításokhoz, sőt májusban azt is közölte a prágai kormányfő, hogy még az olajembargót is támogatják, de átmeneti mentességre van szükségük a döntés bevezetéséhez.¹¹⁷ A cseh kormányfő felszólalt a Belarusz elleni szankciók fontossága mellett is.¹¹⁸ A cseh jobbközép kabinet intézkedései között szerepeltek egyéni szankciók is, köztük a beutazási tilalom, valamint az orosz rezsimet támogató oroszok vagyonának befagyasztása. A vagyoni szankciók végrehajtása azonban nehézségekbe ütközött, mert noha az Ukrajna elleni orosz agresszió első napjaiban megkezdődött a Csehországban lévő orosz ingatlanok leltározása, az orosz tőkéhez kapcsolódó szervezetek felkutatása nem ment könnyen.

¹¹³ Żornaczuk–Jóźwiak 2024: 33.

¹¹⁴ Żornaczuk–Jóźwiak 2024: 34.

¹¹⁵ *Sankcje wobec Rosji. Premier Czech: to nie zmieni zachowania Putina.* [online], 2014. 11. 05. Forrás: money.pl; *Czechy i Słowacja zabraly głos ws. nowych sankcji wobec Rosji.* [online], 2014. 09. 01. Forrás: interia.pl; Błażejewska, Paulina (2015): *Kryzys na Ukrainie w czeskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa. Wschodnioznawstwo*, 1, 39–49; Kuczyńska-Zonik, Aleksandra (2016): *Sankcje wobec Rosji. Athenaeum – Polskie Studia Politologiczne*, 50, 17–18.

¹¹⁶ Górecki, Piotr: *Czechy są gotowe poprzeć sankcje wobec Rosji.* [online], 2022. 01. 22. Forrás: pap.pl.

¹¹⁷ Górecki, Piotr: *Premier Czech: Popieramy embargo na import rosyjskiej ropy, ale potrzebujemy okresu przejściowego.* [online], 2022. 05. 04. Forrás: forsal.pl.

¹¹⁸ Górecki, Piotr: *Kolejne sankcje przeciwko Rosji. Premier Czech: Trzeba zwrócić uwagę na rolę Białorusi.* [online], 2022. 11. 01. Forrás: gazetaprawna.pl.

Az orosz tőke feltérképezésében több minisztérium, kormányzati intézmény és magáncég vett és vesz részt, sőt a kormány egy olyan főosztályt is felállított a külügyminisztériumon belül, amely az Oroszországgal szembeni szankciókkal foglalkozik.¹¹⁹

A csehországi orosz vagyon feltérképezésében részt vevő Datlab Intézet 2022-es adatai szerint a Cseh Köztársaságban több mint 20 ezer olyan vállalat volt, amely nagy valószínűséggel Oroszországhoz vagy Fehéroroszországhoz köthető, és ezek közül legalább 80 olyan személyhez kapcsolódott, aki szerepelt az EU és az USA szankciós listáin. Az orosz vagyon befagyasztása azért bonyolult, mert gyakran olyan vállalatokat érint, amelyek nagyobb cégek részét képezik, nem pedig elszigetelt egységek. Számos vagyontárgyat tartanak offshore cégekben, amelyeket nehezebb felderíteni, emellett bankszámlák vagy ingatlanok is vannak az orosz vagyonok között. Mariánské Lázněben és Karlovy Varyban számos ingatlan az orosz politikai elithez kapcsolódó orosz üzletemberek ellenőrzése alatt áll, az épületek pedig adóparadicsomokban lévő cégek tulajdonában vannak.¹²⁰ Komoly orosz–cseh vitát generált, hogy a prágai kormány – elsőként az EU tagországai közül – kibővítette belföldi szankciós listáját az orosz elnöki adminisztráció által irányított és az orosz vagyon külföldön történő kezeléséért felelős orosz céggel, a Roszagranszobstvennosztyal.¹²¹ A Cseh Polgárjogi és Vállalkozói Szövetség pedig 2023 nyarán az osztrák Raiffeisen Bank ellen kezdeményezett vizsgálatot, mert úgy vélte, hogy az osztrák bankcsoport azzal, hogy Oroszországban maradt, az ukrajnai orosz háborút finanszírozza, s ezzel megsérti az uniós jogot.¹²² 2024 nyarán Csehország azon nyolc EU-tagállam között volt, amelyek szankciókat kezdeményeztek az orosz diplomaták ellen, hogy korlátozzák hírszerző és propaganda-, valamint szabotázscelemekkel összefüggő tevékenységüket.¹²³ A cseh kormány elvileg támogatja az orosz vagyonok elkobzását is, ennek azonban egyelőre jogi akadályai vannak Csehországban, jöllehet a cseh törvényhozás 2022 októberében jóváhagyta a Magnitsky-törvényt.¹²⁴

Csehország az Európai Unió valamennyi Oroszországgal szembeni szankciócsomagját megszavazta.

Cseh támogatások Ukrajnának

A Kiei Világgazdasági Intézet Ukraine Support Tracker adatbázisa szerint az összes támogatási formát (vagyis a pénzügyi, a humanitárius, a katonai és a menekülteknek nyújtott

¹¹⁹ Wolska, Anna: *Czechy: Rząd zlustruje nieruchomości należące do Rosji*. [online], 2022. 05. 24. Forrás: euractiv.pl; Bartkiewicz, Artur: *W czeskim MSZ powstanie departament ds. sankcji wobec Rosji*. [online], 2022. 12. 20. Forrás: rp.pl.

¹²⁰ Czarnecki, Szczepan (2022b): *Problemy z rosyjskim kapitałem w Republice Czeskiej: konfiskata czy zamrożenie? Komentarze IES 588* [online] ies.lublin.pl, 2022. 04. 25.

¹²¹ *Czechy jako pierwsze państwo na świecie zdecydowały się na taki ruch wobec Putina*. [online], 2023. 11. 15. Forrás: wnp.pl; Kropiwnicki, Tomasz: *Czechy się nie patyczkują. A Rosja protestuje, bo ma z nimi poważny problem*. [online], 2023. 11. 19. Forrás: bithub.pl.

¹²² Trusewicz, Iwona: *Czechy kontra Raiffeisen. Jest śledztwo w sprawie działalności banku w Rosji*. [online], 2023. 08. 29. Forrás: rp.pl; *В Чехии начали расследование из-за деятельности Райффайзенбанка в РФ. Жалобы подали правозащитники*. [online], 2023. 08. 29. Forrás: currentime.tv.

¹²³ Płomecka, Beata: *Sankcje wobec Rosji. Osiem krajów, w tym Polska, ze specjalnym apelem*. [online], 2024. 06. 13. Forrás: polskieradio24.pl.

¹²⁴ Czarnecki 2022b; *Sněmovna schválila sankční, tzv. Magnitského zákon*. [online], 2022. 10. 14. Forrás: seznamzpravy.cz.

segélyeket is) figyelembe véve Csehország nominális értéken a nyolcadik legnagyobb, GDP-arányosan pedig az ötödik legnagyobb támogatója Ukrajnának.¹²⁵ A cseh kormány által 2022. február 24. és 2024. június 30. között bejelentett humanitárius támogatások értéke 0,05 milliárd eurót, a bejelentett katonai segélyek értéke pedig 1,24 milliárd eurót tett ki.¹²⁶ Ha csupán ezeket az adatokat nézzük, Csehország nominális értéken (1,29 milliárd euró) a 15., míg GDP-arányosan (0,49%) a 11. legjelentősebb donorország. Ha azonban mindehhez hozzászámítjuk a menekültekre fordított források becsült összegét is (6,56 milliárd euró), akkor Csehország a 7,85 milliárd euró összegű segélyével az Egyesült Államok (75,10 milliárd euró), Németország (42,93), Lengyelország (29,26), az Egyesült Királyság (15,83), Japán (9,11), Hollandia (8,22) és Franciaország (8,12) után a nyolcadik legnagyobb, 3%-os GDP-részesedésével pedig Bulgáriával holtversenyben a negyedik legnagyobb Ukrajnát támogató donorország volt 2024 júliusában (Csehországot csak Lengyelország, Észtország és Lettország előzi meg 4,65% és 3,46% közötti GDP-aránnyal).

Csehország 2024 júniusáig nem vett részt Ukrajna pénzügyi segélyezésében. A humanitárius segélyezés keretében ugyanakkor többek között tartós élelmiszer, orvosi felszerelést, tűzoltó felszerelést és 6 tűzoltóautót, 10 darab ideiglenes hidat, pontonátkelőkhöz szükséges hídtechnikai eszközöket, illetve hídnak szánt fémszerkezeteket küldött, továbbá pénzügyi támogatást nyújtott a kahovakai gát lerombolásának következményfelszámolásához és a civil lakosság evakuálásához, valamint a belső menekültek támogatásához és az aknamentesítéshez, mindezt kb. 50 millió euró értékben.¹²⁷

Külön érdemes szólni az Ukrajnának nyújtott cseh katonai támogatásról, amely gyorsasága mellett mennyiségben sem volt elhanyagolható méretű. Jóllehet a cseh és az ukrán hatóságok nem szívesen osztottak meg ezzel kapcsolatos konkrét számokat, a szakirodalom és a Ukraine Support Tracker adatbázisa szerint a prágai kormány többek között a következő eszközöket adta át az ukrán haderőnek 2022 februárja és 2024 júliusa között (lásd az 1. táblázatot).

1. táblázat: A Csehország által Ukrajnának átadott katonai eszközök

Eszköz típusa	Darabszáma (db)	A beszerzés éve
Repülőgép	8	2005–2006
Harcokosi	62	1968, 1977, 1985–1989, 1993
Gyalogsági harcjárművek	131	1973–1989, 1993, 1999
Vegyifelderítő járművek	26	1982, 1985–1987
Speciális légvédelmi jármű	16	1973–1993
Személygépkocsi	47	1977–1993, 1997
Önjáró löveg – haubitzer	13	1980–1986
Lőszerkegyűkhoz és tüzérségi lövegekhez	84 860	1986–1992, 1999–2002
Rakéta-sorozatvetők	12	1977–1985

¹²⁵ *Ukraine Support Tracker — 18th release (covering January 24, 2022 to June 30, 2024)*. [online], 2024. 08. 06. Forrás: The Kiel Institute for the World Economy. A külön forrással nem jelzett segélyezési adatok és információk a Ukraine Support Tracker adatbázisából származnak.

¹²⁶ Csehország nem nyújtott pénzügyi támogatást Ukrajnának.

¹²⁷ *Ukraine Support Tracker — 18th release 2024*.

Eszköz típusa	Darabszáma (db)	A beszerzés éve
Rakéta-sorozatvetőkhöz való rakéták	4900	2016–2019
Páncéltörő rakéták	645	1988
Páncéltörő gránátvetők	8022	1991
Aknavetők	128	1971–1979
Aknavető löszerek	17400	1992–2004
Légvédelmi járművek	435	1984–1987
Rövid kézfegyverek	30 025	1984–2000
Hosszú kézfegyverek	11 233	1959–1989, 2002
Kézfegyverhez löszerek	4 263 000	1968, 1984–1991, 1998–2001

Forrás: Kancelář ministryně obrany 2023

A Csehország által átadott eszközök összértékét 2024. június végén 1,27 milliárd euróra becsülte a Ukraine Support Tracker. Fontos jelezni, hogy Csehország is – hasonlóan a legtöbb kelet-közép-európai NATO-tagállamhoz – túlnyomórészt régi, használaton kívüli vagy rendszerből való kivonásra ítélt eszközeit adta át Ukrajnának (abban az esetben is, amikor saját gyártmányú vagy továbbfejlesztésű eszközökről volt szó). S hasonlóan a legtöbb térségbeli országhoz, amely katonailag is segítette Ukrajnát, a támogatás Csehországban is felgyorsította a haderő újrafegyverzését.

Hasonlóan Lengyelországhoz, Csehország is kezdeményezett úgynevezett fegyversegélyezési koalíciót Ukrajna érdekében. A cseh kormány 2024 márciusában 1 millió darab közepes és nagy hatótávolságú, 122 és 155 milliméteres tüzérségi löszerek közös megvásárlását kezdeményezte, mivel kiderült, hogy az európai védelmi ipar nem tud elég löszert gyártani a háborúban álló ország támogatásához. Május végére a prágai kormány által kezdeményezett gyűjtésből 1,7 milliárd dollár gyűlt össze 15 EU- és NATO-tagállam, továbbá 5 partnerország felajánlásának köszönhetően, amiből a „löszerköalíció” résztvevői az Európai Uniót kívül vásárolnak löszereket. Első körben 500 ezer darab 155 milliméteres lövedéket akarnak beszerezni, amiből az első 100 ezer darab 2024 júniusában már megérkezett Ukrajnába.¹²⁸ A cseh kormány 2024 júniusában csatlakozott A *páncélozott képességekért Ukrajna számára* néven ismertté vált német–lengyel vezetésű támogatási koalícióhoz is. A több mint 10 országból álló csoporton belül Csehország elsősorban a kiképzés területére, valamint a katonai felszerelések karbantartására és javítására kíván koncentrálni.¹²⁹

Végül feltétlenül meg kell említeni, hogy Csehország azon 25 ország közé tartozik, amelyek biztonsági együttműködési megállapodást kötöttek Ukrajnával. Az erről szóló dokumentumot 2024. július 18-án írta alá Petr Fiala és Volodimir Zelenszkij.¹³⁰

¹²⁸ *Az ukránok megkapták prágai szervezésű adománylőszerek első szállítmányát.* [online], 2024. 06. 25. Forrás: vg.hu; Vizváryová, Barbora: *Fiala: Prvá zásilka z českéj muničnej iniciativy je už na Ukrajině.* [online], 2024. 06. 25. Forrás: teraz.sk.

¹²⁹ *Česká republika spolu s dalšími zeměmi vytvořila Koalici pro obrněnou pozemní techniku na podporu Ukrajiny.* [online], 2024. 06. 13. Forrás: mocr.mo.gov.cz.

¹³⁰ *Agreement on Security Cooperation and Long-Term Support Between Ukraine and the Czech Republic.* [online], 2024. 07. 18. Forrás: gov.cz.

Az orosz–ukrán háború hatása a cseh biztonságpolitikára

Miként azt már korábban jeleztük, a cseh biztonságpolitika fundamentuma az ország NATO- és EU-tagsága. Ezt a stratégiai kiindulópontot fogalmazta meg már a 2015-ös cseh biztonsági stratégia¹³¹ is, amely a transzatlanti mellett a biztonság uniós dimenziójában való együttműködés fontosságát is tartalmazta. A cseh politikai élitén belül ugyanis viszonylag széles körű támogatottsága van az Európai Unió stratégiai autonómiájának, mert ettől várják a cseh ipar fellendülését és európai partnerekkel való együttműködésének elmélyítését.¹³² 2021 decembere óta az európai politika hangsúlyossága – beleértve a biztonság és a védelem területét is – a Petr Fiala által vezetett kormánykoalíciónak is hivatalos politikája.

Jóllehet a 2015-ös cseh nemzeti biztonsági stratégia nem nevezte meg Oroszországot biztonsági fenyegetésként, az Információbiztonsági Szolgálat (BIS) éves, nem titkosított jelentései azonban 2019-től egyre inkább igen.¹³³ A Fiala-kormány 2022. januári programja pedig hivatalosan is előírnyozta az Oroszországgal évek óta romló kapcsolatok, illetve a Kínával fenntartott kapcsolatok felülvizsgálatát.¹³⁴ Noha a kormányprogram elfogadásakor Miloš Zeman cseh elnök Oroszországgal és Kínával szembeni politikája még jócskán eltért a Fiala-kabinetétől, a 2022. februári orosz agresszió – mint már említettük – e tekintetben is komoly változásokat idézett elő. Azzal ugyanis, hogy Zeman elnök revideálta a Putyin-rendszerrel kapcsolatos nézeteit, a cseh politikai elit gyakorlatilag egyöntetűen és határozottan kritikussá vált a moszkvai vezetés iránt. Fontos ugyanakkor jelezni, hogy Zeman elnök egészen mandátuma végéig támogatta a Cseh Köztársaság Kínával való minél szorosabb együttműködését, amivel szemben a Fiala-kormány a kezdetektől szkeptikus volt, mi több, a kabinet a Tajvannal való kapcsolatokat erősítette. A cseh kormánykoalíció keleti politikája csak 2023 márciusától került összhangba az elnöki palotával, amikor Petr Pavel lett a Cseh Köztársaság elnöke.

Oroszország ukrajnai inváziójának legfontosabb biztonsági következménye az lett, hogy Csehország megerősítette transzatlanti kapcsolatait, s megromlott a viszonya Oroszországgal és Kínával. Az Egyesült Államokkal való szorosabb kapcsolatot jól jelezte, hogy 2023 augusztusában a cseh parlament végre ratifikálta az áprilisban aláírt kétoldalú védelmi együttműködési megállapodást (DCA).¹³⁵ A BIS 2022-es jelentése pedig Oroszországot már a Cseh Köztársaságra nézve a legnagyobb biztonsági fenyegetésként jelölte meg,¹³⁶ Kínát pedig „összetett fenyegetésnek” (*komplexní hrozba*) minősítette.¹³⁷ Az orosz agressziót a cseh politikai vezetés olyannyira fontos fordulópontnak

¹³¹ *Bezpečnostní strategie České republiky 2015*. [online], 2015. Forrás: gov.cz.

¹³² Veselý, Lukáš: *Co znamená „strategická autonomie Evropské unie”? Není to rozmar, ale nutnost*. [online], 2021. 10. 13. Forrás: denikreferendum.cz; Švec, Jan: *Česko by mělo vypracovat komplexní plán pro posílení strategické autonomie*. [online], 2024. 03. 29. Forrás: iir.cz.

¹³³ Bezpečnostní informační služba: *Výroční zpráva*. [online], 2009–2022. Forrás: bis.cz.

¹³⁴ *Programové prohlášení vlády, Rząd Republiki Czeskiej*. [online], 2023. 03. 01. Forrás: vlada.cz.

¹³⁵ *Dohoda mezi ČR a USA o spolupráci v oblasti obrany (DCA)*. [online], 2023. 04. 27. Forrás: army.cz.

¹³⁶ Bezpečnostní informační služba (2023): *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022*. [online], 2023. 10. 26. Forrás: bis.cz, 10–13.

¹³⁷ Bezpečnostní informační služba 2023: 16–17.

tekintette Csehország biztonsági környezetét tekintve, hogy szükségesnek tartotta az új helyzethez igazodó stratégiai dokumentumok elkészítését is. Ennek volt köszönhető, hogy 2023-ban a Fiala-kormány új nemzeti biztonsági stratégiát¹³⁸ és új nemzeti védelmi stratégiát¹³⁹ hagyott jóvá. Ezek Oroszországot hosszú távon a legsúlyosabb fenyegetésként, az Ukrajnával szembeni agressziót pedig az európai biztonság szempontjából fordulópontként jellemzik.¹⁴⁰ Végül fontos biztonságpolitikai változás az is, hogy az orosz agresszió arra is rákényszerítette Csehországot, hogy 2024-től – egy évvel korábban, mint azt tervezte – a GDP 2%-ára növelje védelmi kiadásait. Ezt a Fiala-kormány úgy oldotta meg, hogy a védelmi minisztérium kiadásait a 2023-as tényleges kiadásokhoz képest 50,5 milliárd CZK-val, 151,2 milliárd CZK-ra, azaz a GDP 1,98%-ára növelte, a GDP 2%-ához hiányzó 0,02%-ot pedig más fejezetekhez csoportosította.¹⁴¹

Konklúzió

Tanulmányunkban azt igyekeztünk bemutatni, hogy noha a cseh társadalom eredetileg inkább távol tartotta volna magát az orosz–ukrán háborútól, a politikai elit, leginkább pedig Petr Fiala kabinetje, az egyik legaktívabb Ukrajnát támogató közép-európai szereplővé tette Csehországot. A háború – Miloš Zeman kivételével – nem kényszerítette a prágai vezetést nagy fordulatokra, inkább csak felgyorsította és dinamikusabbá tette azokat a folyamatokat, amelyek a cseh kül-, biztonság- és védelempolitikában már korábban elindultak. Oroszország ukrajnai inváziójának legfontosabb biztonsági következménye Csehországban ugyanis az lett, hogy Prága megerősítette transzatlanti kapcsolatait, aktívabb lett Európa-politikája, illetve tovább romlott a viszonya Oroszországgal és Kínával. Ukrajnát támogató politikája ugyanakkor egyértelműen növelte tekintélyét Európában, miközben új perspektívát nyitott a cseh hadiipar számára is. A legnagyobb fordulatot az orosz–ukrán háború hatására valójában a cseh társadalom tette, hiszen míg a 2015–2016-os migrációs és menekültválság a csehek egyértelműen az európai migrációs politika egyik éles kritikusakávé tette, a 2022 utáni ukrán menekülthullámot mind a cseh kormány, mind pedig a cseh társadalom jól viselte és kezelte.

Felhasznált irodalom

381. *Usnesení Senátu z 22. schůze, konané dne 25. února 2022 k aktuální situaci na Ukrajině*. [online], 2022. 02. 25. Forrás: Senát Parlamentu České republiky.
- A Strong Signal of Central European Solidarity: Foreign Minister Schallenberg Travels to Ukraine With Slavkov Colleagues*. [online], 2022. 02. 07. Forrás: bmeia.gv.at.
- Agreement on Security Cooperation and Long-Term Support Between Ukraine and the Czech Republic*. [online], 2024. 07. 18. Forrás: gov.cz.
- Aláírták a cseh–amerikai radarszerződést*. [online], 2008. 07. 08. Forrás: ma.hu.

¹³⁸ *Bezpečnostní strategie České republiky 2023*. [online], 2023. Forrás: army.cz.

¹³⁹ *Obranná strategie České republiky 2023*. [online], 2023. 10. 04. Forrás: army.cz.

¹⁴⁰ *Bezpečnostní strategie České republiky 2023* 2023: 12; *Obranná strategie České republiky 2023* 2023: 3.

¹⁴¹ *Státní rozpočet 2024 v kostce*. [online], 2024. 03. 26. Forrás: mfcz.cz, 6.

- Az oroszoknak csak a harmada tudja, hogy 1968-ban lerohanták Csehszlovákiát.* [online], 2018. 08. 21. Forrás: hvg.hu.
- Az ukránok megkapták prágai szervezésű adománylőszerek első szállítmányát.* [online], 2024. 06. 25. Forrás: vg.hu.
- Babiš pro Le Figaro: Okamurova SPD je extremistická, sankce proti Rusku nefungují.* [online], 2018. 06. 29. Forrás: echo24.cz.
- Bartkiewicz, Artur: *W czeskim MSZ powstanie departament ds. sankcji wobec Rosji.* [online], 2022. 12. 20. Forrás: rp.pl.
- Bezpečnostní informační služba: *Výroční zprávy.* [online], 2009–2022. Forrás: bis.cz.
- Bezpečnostní informační služba (2020): *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2019.* [online], 2020. 11. 10. Forrás: bis.cz.
- Bezpečnostní informační služba (2023): *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2022.* [online], 2023. 10. 26. Forrás: bis.cz.
- Bezpečnostní strategie České republiky 2015.* [online], 2015. Forrás: gov.cz.
- Bezpečnostní strategie České republiky 2023.* [online], 2023. Forrás: army.cz.
- Błażejewska, Paulina (2015): Kryzys na Ukrainie w czeskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa. *Wschodnioznawstwo*, 1, 39–49. Online: <https://bit.ly/4ghl4fv>
- Cadier, David (2019): The Foreign Policy of the Czech Republic: Domestic Politics Back with a Vengeance. In Bindi, Federiga (szerk.): *Europe and America. The End of the Transatlantic Relationship?* Washington, DC: Brookings Institution, 199–215. Online: <https://sciencespo.hal.science/hal-03393716v1/document>
- Čadová, Naděžda – Červenka, Jan (2024): *Občané o situaci na Ukrajině – únor 2024.* [online], 2024. 04. 12. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Čadová, Naděžda (2023a): *Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku – podzim 2023.* [online], 2023. 01. 08. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Čadová, Naděžda (2023b): *Občané o členství České republiky v NATO – červen/červenec 2023.* [online], 2023. 09. 18. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Čadová, Naděžda (2024): *Veřejnost o svých obavách, pocitu bezpečnosti a spokojenosti s policií – podzim 2023.* [online], 2024. 01. 16. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Central European Countries Show Deep Rifts on Ukraine War at V4 Meeting.* [online], 2024. 02. 27. Forrás: euronews.com.
- Červenka, Jan (2013): *Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2013.* [online], 2013. 04. 15. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Červenka, Jan (2023): *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – podzim 2023.* [online], 2023. 12. 21. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Češi podle průzkumu stále podporují Ukrajinu a Západ. Členství v Unii považují za záruku bezpečnosti.* [online], 2023. 02. 20. Forrás: irozhlas.cz.
- České předsednictví v Radě Evropské unie. Priority.* [online]. Forrás: archive-it.org.
- Česko přijalo víc Ukrajinců, než zvládne, myslí si 58 procent občanů. Ochranu dostalo přes 600 000 lidí.* [online], 2024. 04. 15. Forrás: irozhlas.cz.
- Český dobrovolník, který raboval na Ukrajině, má jít na 7 let do vězení.* [online], 2024. 08. 06. Forrás: radio.cz.
- Countries Expel Russian Diplomats in Protest Over Ukraine.* [online], 2022. 05. 01. Forrás: U.S Embassy & Consulates in Italy.
- Czarnecki, Szczepan – Héjj, Dominik – Lewkowicz, Łukasz (2022): (Nie)jedność państw Grupy Wyszehradzkiej wobec agresji rosyjskiej na Ukrainę. *Komentarze IeŚ*, 567. Online: <https://ies.lublin.pl/komentarze/niejednosc-panstw-grupy-wyszehradzkiej-wobec-agresji-rosyjskiej-na-ukraine/>
- Czarnecki, Szczepan (2022a): „Europa jako zadanie”: priorytety prezydencji Republiki Czeskiej w Radzie UE. *Komentarze IeŚ*, 651. Online: <https://ies.lublin.pl/komentarze/europa-jako-zadanie-priorytety-prezydencji-republiki-czeskiej-w-radzie-ue/>
- Czarnecki, Szczepan (2022b): Problemy z rosyjskim kapitałem w Republice Czeskiej: konfiskata czy zamrożenie? *Komentarze IeŚ*, 588. Online: <https://ies.lublin.pl/komentarze/problemy-z-rosyjskim-kapitałem-w-republice-czeskiej-konfiskata-czy-zamrozenie/>

- Czarnecki, Szczepan (2022c): Republika Czeska wobec kryzysu uchodźczego (cz. 1). *Komentarze IEŚ*, 620. Online: <https://ies.lublin.pl/komentarze/republika-czeska-wobec-kryzysu-uchodzczego-cz-1/>
- Czarnecki, Szczepan (2022d): Republika Czeska wobec kryzysu uchodźczego (cz. 2). *Komentarze IEŚ*, 621. Online: <https://ies.lublin.pl/komentarze/republika-czeska-wobec-kryzysu-uchodzczego-cz-2/>
- Czarnecki, Szczepan (2023): Republika Czeska: uczestnictwo w Inicjatywie Trójomorza oraz relacje z Polską. *Komentarze IEŚ*, 763. Online: <https://ies.lublin.pl/komentarze/republika-czeska-uczestnictwo-w-inicjatywie-trojmorza-oraz-relacje-z-polska/>
- Czech Military Aid to Ukraine From Army Stores Reaches \$288 Mln, Defence Ministry Says*. [online], 2024. 07. 03. Forrás: reuters.com.
- Czech Republic on the verge of its capacity to handle more refugees*. [online], 2022. 03. 17. Forrás: expats.cz.
- Czechy i Słowacja zabrały głos ws. nowych sankcji wobec Rosji*. [online], 2014. 09. 01. Forrás: interia.pl.
- Czechy jako pierwsze państwo na świecie zdecydowały się na taki ruch wobec Putina*. [online], 2023. 11. 15. Forrás: wnp.pl.
- Dębiec, Krzysztof: *Czechy w awangardzie wsparcia dla Ukrainy*. [online], 2022. 01. 28. Forrás: Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Dlupalová, Klára: *V České republice je aktuálně 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny*. [online]. Forrás: mvcr.cz.
- Dohoda mezi ČR a USA o spolupráci v oblasti obrany (DCA)*. [online], 2023. 04. 27. Forrás: army.cz.
- Dva roky pomoci ukrajinským uprchlíkům v datech MPSV: do rozpočtu přispěli dvojnásobek toho, kolik stála humanitární dávka*. [online], 2024. 01. 23. Forrás: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Evidence bytů a smluv–změny v poskytování příspěvku pro solidární domácnost*. [online], 2024. 07. Forrás: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Fábián Emese: *Újabb országok zárták le a légterüket az orosz utasszállítók előtt*. [online], 2022. 02. 26. Forrás: roadster.hu.
- Faragó Bence (2024): A cseh–orosz és a szlovák–orosz diplomáciai kapcsolatok történeti összevetése, valamint az ukrajnai háborúra adott reakcióik összehasonlító vizsgálata. *Nemzet és Biztonság*, 2024/1, 4–34. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2024.1.2>
- Floreá, Cristina: *The Crisis in Ukraine Has Disturbing Echoes of the 1930s*. [online], 2022. 02. 28. Forrás: Time.
- Folytatódik a cseh–szlovák testvércsata: Prága inkább fokozza Ukrajna támogatását*. [online], 2024. 07. 02. Forrás: infostart.hu.
- Fridman, Alekszandr: *Власти СССР раздавили танками в Праге собственное будущее*. [online], 2023. 08. 20. Forrás: dw.com.
- Frouzová, Kateřina – Štětka, Jan: *Ekonomické sankce proti Rusku jsou k ničemu, tvrdí Andrej Babiš. Nepřinutily ho, aby Krym opustilo*. [online], 2017. 10. 05. Forrás: hn.cz.
- Górecki, Piotr: *Czechy są gotowe poprzeć sankcje wobec Rosji*. [online], 2022. 01. 22. Forrás: pap.pl.
- Górecki, Piotr: *Premier Czech: Popieramy embargo na import rosyjskiej ropy, ale potrzebujemy okresu przejściowego*. [online], 2022. 05. 04. Forrás: forsal.pl.
- Górecki, Piotr: *Kolejne sankcje przeciwko Rosji. Premier Czech: Trzeba zwrócić uwagę na rolę Białorusi*. [online], 2022. 11. 01. Forrás: gazetaprawna.pl.
- Holeczek, Oldrich – Casey, Nuala: *Czech Soldiers Joining NATO's Enhanced Forward Presence in Lithuania*. [online], 2018. 07. 23. Forrás: Ministry of Defence & Armed Forces of Czech Republic.
- Hovet, Jason: *Czechs Oppose Broad Russia sanctions, See New Iron Curtain*. [online], 2014. 06. 30. Forrás: reuters.com.
- Hovet, Jason: *Czech Republic Takes in More Than 100,000 Ukrainian Refugees So Far*. [online], 2022. 03. 07. Forrás: reuters.com.
- Humanitární dávka*. [online], 2024. 07. Forrás: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Integrace ukrajinských uprchlíků: 2 roky poté a výhled na 2024+*. [online], 2024. 02. 14. Forrás: PAQ Research.
- Integrace uprchlíků z Ukrajiny v ČR: Výzvy a pokroky pod drobnohledem*. [online], 2024. 05. 07. Forrás: ferovamigracnipolitika.cz.
- Janda, Jakub: *How Czech President Miloš Zeman Became Putin's Man*. [online], 2018. 01. 26. Forrás: observer.com.
- Janicek, Karel: *By Invading Ukraine, Putin Loses Allies in Eastern Europe*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: apnews.com.
- Johnston, Raymond: *How did the Volhynian Czechs end up in Ukraine?* [online], 2022. 03. 04. Forrás: expats.cz.

- Joint Declaration by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, President of the Slovak Republic Zuzana Čaputová and President of the Czech Republic Petr Pavel.* [online], 2023. 04. 28. Forrás: president.gov.ua.
- Kancelář ministryně obrany (2023): *Sp. zn. SpMO 62072/2023-8694.* [online], 2023. 11. 06. Forrás: mocr.mo.gov.cz.
- Kaniok, Petr – Hloušek, Vít (2023): Czech Political Parties and the War in Ukraine: Continuity of Foreign Policy Stances. *East European Politics*, 40(3), 395–411. Online: <https://doi.org/10.1080/21599165.2023.2295888>
- Klečková, Adéla: *Hybrid War in Czechia: The Most Severe Violation of State Sovereignty Since the End of the Cold War.* [online] 2021. 04. 26. Forrás: Friedrich Neumann Foundation.
- Koper, Anna – Hoske, Felix – Filipovic, Branko: *A tale of 'cruelty' as Ukraine refugee exodus exceeds 3.6 million.* [online], 2022. 03. 23. Forrás: reuters.com.
- Kožbál, Krzysztof (2023): Republika Czeska wobec uchodźców z Ukrainy po 24 lutego 2022 roku. *Polityka i Społeczeństwo*, 21(4), 236–252. Online: <https://doi.org/10.15584/polispol.2023.4.16>
- Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině KACPU.* [online]. Forrás: frs.gov.cz.
- Kroa, Martina: *Ukrainian Refugees Arriving by the Thousands at Prague's Main Train Station.* [online], 2022. 03. 10. Forrás: radio.cz.
- Kropiwnicki, Tomasz: *Czechy się nie patyczkują. A Rosja protestuje, bo ma z nimi poważny problem.* [online], 2023. 11. 19. Forrás: bithub.pl.
- Kuczyńska-Zonik, Aleksandra: Sankcje wobec Rosji. *Athenaeum – Polskie Studia Politologiczne*, 50, 7–28. Online: <https://doi.org/10.15804/athena.2016.50.01>
- Kyselá, Monika (2023): *Postoje českých občanů k obraně ČR – červen/červenec 2023.* [online], 2024. 10. 02. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Kyselá, Monika (2024): *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků z Ukrajiny – únor 2024.* [online], 2024. 04. 15. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Lindner, Tomáš – Šimečka, Martin M.: *Ruská invaze je zlom.* [online], 2008. 08. 17. Forrás: respekt.cz.
- Lopatka, Jan: *Czechs, Poles Criticize Hungary's Orban Amid Divisions Over Ukraine War.* [online], 2022. 11. 24. Forrás: nationalpost.com.
- Molnár Kristóf: *Csehország külügyminisztere a 444-nek: „Nem nevezném a magyar kormányt a szövetségésünknek”.* [online], 2024. 04. 26. Forrás: 444.hu.
- NATO (2024): *NATO's Military Presence in the East of the Alliance.* [online], 2024. 07. 08. Forrás: nato.int.
- Neusser vyzval k vyloučení ruských sportovců, Kejval je proti kolektivní vine.* [online], 2022. 02. 25. Forrás: idnes.cz.
- Nováková, Veronika: *Russian Invasion of Ukraine: How Does It Affect the Czech Republic?* [online], 2024. 01. 30. Forrás: humanrightscentre.org.
- NSZ (2022): *Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině.* [online], 2022. 02. 26. Forrás: verejnazaloba.cz.
- NÚKIB: *2021 Report on Cyber Security in the Czech Republic.* [online]. Forrás: gov.cz.
- Obranná strategie České republiky 2023.* [online], 2024. 10. 04. Forrás: army.cz.
- Ochodková, Kateřina: *Czechia's 2022–2023 Success in the UN Human Rights Council.* [online], 2024. 02. 18. Forrás: humanrightscentre.org.
- Odbor komunikace MO (2024): *Česká republika spolu s dalšími zeměmi vytvořila Koalici pro obrněnou pozemní techniku na podporu Ukrajiny.* [online], 2024. 06. 13. Forrás: mocr.mo.gov.cz.
- Ogrodnik, Łukasz: *Czechia's Reaction to Russia's Latest Military Aggression Against Ukraine.* [online], 2022. 03. 03. Forrás: pism.pl.
- Olszyk, Sabina (2024): Państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4) wobec wojny w Ukrainie. Dyplomacja obronna podczas pierwszego roku wojny. *Nowa Polityka Wschodnia*, 40(1), 32–59. Online: <https://doi.org/10.15804/npw20244003>
- Plomecka, Beata: *Sankcje wobec Rosji. Osiem krajów, w tym Polska, ze specjalnym apelem.* [online], 2024. 06. 13. Forrás: polskieradio24.pl.
- Programové prohlášení vlády, Rząd Republiki Czeskiej.* [online], 2023. 03. 01. Forrás: vlada.cz.
- Rambousková, Michaela: *Šilence je třeba izolovat, řekl prezident Zeman na adresu Putina Ruska.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: seznamzpravy.cz.
- Resolution adopted by the General Assembly on 23 February 2023, A/RES/ES-11/6.* [online], 2023. 03. 02. Forrás: un.org.

- Resolution adopted by the General Assembly on 2 March 2022, A/RES/ES-11/1.* [online], 2022. 03. 18. Forrás: un.org.
- Resolution adopted by the General Assembly on 24 March 2022, A/RES/ES-11/2.* [online], 2022. 03. 28. Forrás: un.org.
- Resolution adopted by the General Assembly on 7 April 2022, A/RES/ES-11/3.* [online], 2022. 04. 08. Forrás: un.org.
- Resolution adopted by the General Assembly on 12 October 2022, A/RES/ES-11/4.* [online], 2022. 10. 13. Forrás: un.org.
- Resolution adopted by the General Assembly on 14 November 2022, A/RES/ES-11/5.* [online], 2022. 11. 15. Forrás: un.org.
- Romancov, Michael: „Of Course I Feel Co-responsibility” Says Zeman Over Russia Stance. [online], 2022. 05. 02. Forrás: radio.cz.
- Ryšavá, Michaela: *Písmeno Z jako svastika. Vnitro chystá manuál pro policii, jak trestat příznivce ruské války.* [online], 2022. 03. 09. Forrás: hn.cz.
- Safarikova, Katerina: *Putin's Ally in Prague Castle.* [online], 2015. 02. 16. Forrás: eubserver.com.
- Sankcje wobec Rosji. Premier Czech: to nie zmieni zachowania Putina.* [online], 2014. 11. 05. Forrás: money.pl.
- Shady Horses of Russian Propaganda, Miloš Zeman: Tactical Change of Consistent Support of the Russian Federation.* [online], 2023. 09. 01. Forrás: uacrisis.org.
- Šídllová, Tereza: *Vztahy Ruska a Česka pod bodem mrazu. Zavře se i konzulát ve Varech.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: seznamzpravy.cz.
- Šindlerová, Denisa – Škoda, Jan: *Bojujete i za naše životy a svobodu, vzkázal Fiala. Zelenskyj návštěvu tří premiérů ocenil.* [online], 2022. 03. 16. Forrás: ceskatelevize.cz.
- Šmajlerová, Zuzana: *Fischer: Prezident Obama mě informoval, že USA radar v Česku nepostaví.* [online], 2009. 09. 17. Forrás: hn.cz.
- Smith, Thomas: *Explained: How a Spy Network Fueled Russia's Hybrid War Against Czechia.* [online], 2024. 04. 30. Forrás: expats.cz.
- Sněmovna na mimořádné schůzi odsoudila agresi Ruska proti Ukrajině.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky.
- Sněmovna schválila sankční, tzv. Magnitského zakon.* [online], 2022. 10. 14. Forrás: seznamzpravy.cz.
- Soukup, Jaroslav – Beranová, Klára: *Vláda ruským aerolinkám zavřela česká letiště.* [online], 2022. 02. 25. Forrás: novinky.cz.
- Spurný, Martin: *Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku – listopad a prosinec 2022.* [online], 2023. 02. 02. Forrás: cvvm.soc.cas.cz.
- Statement of H.E. Jan Lipavský, Minister of Foreign Affairs of the Czech Republic. OSCE – Permanent Council Meeting, 24/2/2022, 16:00.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: gov.cz.
- Státní rozpočet 2024 v kostce.* [online], 2024. 03. 26. Forrás: mfcz.cz.
- STEM (2022a): *Russian Aggression Against Ukraine. Survey of Curreant Czech Attitudes.* [online], 2022. 04. 25. Forrás: stem.cz.
- STEM (2022b): *Ruská agrese proti Ukrajině: analýza nálad české veřejnosti.* [online], 2022. 04. 19. Forrás: stem.cz.
- STEM (2022c): *Hodnocení vztahu občanů české republiky k vybraným zemím Evropy a světa během války na Ukrajině.* [online] 2022. 11. 11. Forrás: stem.cz.
- STEM (2023): *Česká společnost je rozpolcená na tématu podpory ukrajinských uprchlíků. Vnímání Ruska jako hlavního viníka války neklesá.* [online], 2023. 10. 10. Forrás: stem.cz.
- STEM (2024): *Češi nepolevují v podpoře uprchlíků z Ukrajiny.* [online], 2024. 02. 23. Forrás: stem.cz.
- Švec, Jan: *Česko by mělo vypracovat komplexní plán pro posílení strategické autonomie.* [online], 2024. 03. 29. Forrás: iir.cz.
- Tálas Péter (2014): A grúz-orosz háború hatása a kelet-közép-európai biztonságfelfogásra. *Nemzet és Biztonság*, 7(2), 17–35. Online: www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=532
- The „Prague Spring”.* [online], 2018. 10. 12. Forrás: levada.ru.
- Trusewicz, Iwona: *Czechy kontra Raiffeisen. Jest śledztwo w sprawie działalności banku w Rosji.* [online], 2023. 08. 29. Forrás: rp.pl.

- Ukraine Support Tracker — 18th release (covering January 24, 2022 to June 30, 2024)*. [online], 2024. 08. 06. Forrás: The Kiel Institute for the World Economy.
- Ukraine War: Poland and Czech Republic Refuse Meeting Over Hungary's Stance on Russia*. [online], 2022. 03. 29. Forrás: euronews.com.
- UNHCR (2022): *Regional Refugee Response Plan for the Ukraine Situation. Inter-Agency Operational Update. Czech Republic, March–June 2022*. [online], 2022. 07. 15. Forrás: reliefweb.int.
- Urbanová, Anna: *Žádná velká dobrodružství. Češi smýšlí o dalším směřování prozápadně, láká je varianta 'někde mezi'*. [online], 2024. 05. 02. Forrás: irozhlas.cz.
- Už zase šlo o přátelskou pomoc. Ruská televize obhajuje srpen 68*. [online], 2015. 05. 29. Forrás: ceskatelevize.cz.
- Veselý, Lukáš: *Co znamená „strategická autonomie Evropské unie“? Není to rozmar, ale nutnost*. [online], 2021. 10. 13. Forrás: denikreferendum.cz.
- Vizváryová, Barbora: *Fiala: Prvá zásielka z českej muničnej iniciatívy je už na Ukrajine*. [online], 2024. 06. 25. Forrás: teraz.sk.
- Vrbětice*. [online]. Forrás: Atlas ruského–čínského Vlivu.
- Vyjáždění předsedy vlády Petra Fialy v souvislosti s invazí Ruska na Ukrajinu, 24. února 2022*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: Vláda České republiky.
- Wasiuta, Martyna: *Czechy wobec uchodźców z Ukrainy – krajowe mechanizmy relokacji*. [online], 2022. 03. 28. Forrás: Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Refugee and Migrant Health System Review. Challenges and Opportunities for Long-Term Health System Strengthening in Czechia* (2024). Geneva: World Health Organization.
- Willoughby, Ian: *Zeman Comes Out Against Sanctions on Russia*. [online], 2014. 08. 14. Forrás: radio.cz.
- Wolska, Anna: *Czechy: Rząd zlustruje nieruchomości należące do Rosji*. [online], 2022. 05. 24. Forrás: euractiv.pl.
- Zápal, David: *Ivan Vyskočil zuří kvůli Ukrajině: Jak to bylo s biozbraněmi v netopyrech, Majdanem a smrtí dětí*. [online], 2023. 07. 15. Forrás: extra.cz.
- Zeman: Válka nebude. Informace o ruské invazi na Ukrajinu jsou opět blamáž tajných služeb USA*. [online], 2022. 02. 17. Forrás: irozhlas.cz.
- Żornaczuk, Tomasz – Jóźwiak, Veronika szerk. (2024): *Współpraca regionalna w Europie środkowej po agresji Rosji na Ukrainę – zmiany i perspektywy*. Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Online: www.pism.pl/webroot/upload/files/Raport/Raport%20PISM_Wsp%20C3%B3%20C5%82praca%20regionalna-skompresowany.pdf
- В Чехии начали расследование из-за деятельности Райффайзенбанка в РФ. Жалобу подали правозащитники*. [online], 2023. 08. 29. Forrás: currenttime.tv.